

Sabahattin Ali

Bütün Şiirleri

BÜTÜN YAPITLARI

Hazırlayan: Atilla Özkırmı

YKY

YAPI KREDİ YAYINLARI

YKY'de
18. baskı

BÜTÜN ŞİİRLERİ

Sabahattin Ali (25 Şubat 1907, Gümülcine – 2 Nisan 1948, Kırklareli). İstanbul İlköğretmen Okulu'nu bitiren Sabahattin Ali, Yozgat'ta bir yıl öğretmenlikten sonra, 1928 yılında Milli Eğitim Bakanlığınca Almanya'ya gönderildi. 1930'da döndükten sonra Aydın, Konya ve Ankara ortaokullarında Almanca öğretmenliği, Milli Eğitim Bakanlığı Yayın Müdürlüğü'nde memurluk ve Devlet Konservatuarı'nda dramaturgluk yaptı. 1945'te Bakanlık emrine alındı, İstanbul'da *Markopaşa* adlı mizah gazetesini çıkardı. 1948'de bir yazısı yüzünden tutuklandı, üç ay kadar hapis yattı. Sürekli izlendiği için yurtdışına kaçmak istedi, ancak Kırklareli dolaylarında öldürüldü. İlk yazıları Balıkesir'de *Irmak* dergisinde çıkan (1925/26) Sabahattin Ali, 1930'lu yıllarda öyküye gerçekçi ve yeni bir soluk getirdi. Öykü kitapları: *Değirmen* (1935), *Kağrı* (1936), *Ses* (1937), *Yeni Dünya* (1943), *Sırça Köşk* (1947). Halk şiirinden esinlenerek yazdığı şiirlerini *Dağlar ve Rüzgâr*'da topladı (1934). *Kuyucaklı Yusuf* (1937), *İçimizdeki Şeytan* (1940), *Kürk Mantolu Madonna* (1943) adlı romanlarında, okurların gerçekliği daha derinden algılamasını sağladı. Sağlığında yayımlanmış dokuz kitabına, *Varlık* dergisinde tefrika edilen *Esirler* (1936) oyunu da eklenince on kitabı, yedi ciltlik bir külliyat halinde Varlık Yayınları arasında tekrar basıldı (1965/66). *Bütün Eserleri* önce Bilgi Yayınevi'nde, sonra Cem Yayınevi'nde yeniden basıldı. Öyküleri 1997'de YKY'de *Bütün Öyküleri* adı altında bir araya getirildi. *Kürk Mantolu Madonna* (1998), *Markopaşa Yazıları ve Ötekiler* (1998), *İçimizdeki Şeytan* (1998), *Kuyucaklı Yusuf*'un (1999), yeniden basımları yapılırken *Bütün Şiirleri* 1999'da yayımlandı. Öyküleri 2003'te ilk baskıları esas alınarak *Değirmen, Yeni Dünya, Sırça Köşk, Kağrı-Ses-Esirler* adıyla ayrı kitaplar olarak yayımlandı. *Bütün Romanları*'nın eleştirel basımı ise Ocak 2004'te Delta dizisinden çıktı. Ayrıca Sabahattin Ali'nin yazdığı ve ona yazılan mektupların toplandığı kitap *Hep Genç Kalacağım* 2008'de külliyata eklenmiştir. 1997'de *Kuyucaklı Yusuf* (*Youssouf le Taciturne*), 2007'de *Kürk Mantolu Madonna* (*La Madone au manteau de Fourrure*), 2008'de *İçimizdeki Şeytan* (*Le Diable qui est en nous*) Éditions du Rocher tarafından yayımlanmıştır. Sindlinger-Burchartz 1991'de *Kağrı'yı* (*Ochsenkarren*); Unionsverlag 2007'de *İçimizdeki Şeytan*'ı (*Der Dämon in uns*); Dörlemann da 2008'de *Kürk Mantolu Madonna'yı* (*Die Madonna im Pelzmantel*) yayımlamıştır.

*Sabahattin Ali'nin
YKY'deki kitapları:*

- Bütün Öyküleri I (1997)
Bütün Öyküleri II (1997)
İçimizdeki Şeytan (1998)
Kürk Mantolu Madonna (1998)
Markopaşa Yazıları ve Ötekiler (1998)
Kuyucaklı Yusuf (1999)
Bütün Şiirleri (1999)
Çakıcı'nın İlk Kurşunu (2002)
Yeni Dünya (2003)
Sırça Köşk (2003)
Kağnı/Ses/Esirler (2003)
Değirmen (2003)
Mahkemelerde (2004)
Bütün Romanları (2004)
Öyküler, Şiirler ve Oyun (2005)
Hep Genç Kalacağım (2008)
Bütün Eserleri (2013)
Sabahattin Ali / Anılar, İncelemeler, Eleştiriler (2014)

Doğan Kardeş:
Kamyon – Seçme Şiirler (2008)

SABAHAATTİN ALİ

BÜTÜN ŞİİRLERİ

DAĞLAR VE RÜZGÂR
KURBAĞANIN SERENADI
ÖTEKİ ŞİİRLER

Hazırlayan
Atilla Özkırımlı

YAPI KREDİ YAYINLARI

Yapı Kredi Yayınları - 1122
Şiir - 105

Bütün Şiirleri / Sabahattin Ali
Hazırlayan: Atilla Özkırımlı

Kapak tasarımı: Nahide Dikel

Baskı: Promat Basım Yayımları San. ve Tic. A.Ş.
Sanayi Mahallesi, 1673 Sokak, No: 34 Esenyurt / İstanbul
Sertifika No: 12039

YKY'de 1. baskı: İstanbul, Ocak 1999
18. baskı: İstanbul, Ocak 2015
ISBN 978-975-363-901-5

© Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş. 2014
Sertifika No: 12334

Bu kitabın telif hakları Onk Ajans Ltd. Şti. aracılığıyla alınmıştır.

Bütün yayın hakları saklıdır.

Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında
yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.
İstiklal Caddesi No: 142 Odakule İş Merkezi Kat: 3 Beyoğlu 34430 İstanbul
Telefon: (0 212) 252 47 00 (pbx) Faks: (0 212) 293 07 23
<http://www.ykykultur.com.tr>
e-posta: ykykultur@ykykultur.com.tr
İnternet satış adresi: <http://alisveris.yapikredi.com.tr>

İçindekiler

- 7 • *Sunu* (A. Özkırımlı)
- 13 • *Sabahattin Ali'nin Şiirleri*
(A. Bezirci)
- 18 • *Sabahattin Ali'nin Şiirleri*
(Nur Gürani Arslan)

DAĞLAR VE RÜZGÂR

- 31 • Dağlar
- 32 • Servi
- 33 • İstek
- 34 • Melankoli
- 35 • Günümüz
- 36 • Hapishane Şarkısı I
- 37 • Hapishane Şarkısı II
- 38 • Hapishane Şarkısı III
- 39 • Hapishane Şarkısı IV
- 40 • Hapishane Şarkısı V
- 41 • Gurbet Hapishanesi
- 42 • Kızkaçıran
- 43 • Mayıs
- 44 • Hey
- 45 • Yetmez mi?
- 46 • Ayırdılar
- 47 • Kıyamadığım
- 48 • Unutamadım
- 49 • Ağlayı Ağlayı

- 50 • Kara Yazı
- 51 • Uzakta
- 52 • Eskisi Gibi
- 53 • Bir Doğum Günü İçin
- 54 • Çocuklar Gibi
- 56 • Koşma
- 57 • Son Mektup
- 58 • Rüzgâr
- 61 • Öyle Günler Gördüm ki

KURBAĞANIN SERENADI

- 65 • Kurbağanın Serenadı
- 66 • Beşik
- 67 • Kudurmak
- 68 • Firar
- 69 • Bütün İnsanlara
- 70 • Yat ve Uyu!..
- 72 • Ebedî

Köprüünün Çocukları

- 75 • Köprüünün Çocukları
- 77 • Köprüünün Geceleri
- 79 • Köprüde Sabah
- 80 • Serserinin Ölümü

Buruşuklar

- 85 • Buruşuklar
- 86 • İlk Beyaz Saç
- 87 • Babam İçin
- 88 • Çakır
- 90 • Safo
- 91 • Sevdasız

Oyuncak

- 95 • Nefes
- 96 • Hayat (Kalender)
- 97 • Hayat (Mefkûreci)
- 98 • Hayat (Bedbin)

ÖTEKİ ŞİİRLER

- 101 • Şarkı
- 102 • Nedâmet
- 103 • Aşk Başlangıcı
- 104 • Kümeste Sabah
- 106 • Acaba
- 107 • Gecenin Kemanı
- 108 • Muallim
- 109 • Ne Kazandık?
- 110 • Gazel Naziresi
- 111 • "Öksüz Kız" Masalı

- 114 • Dere
- 115 • Kalbimde Aşkınız
- 116 • Bir Macera
- 117 • Nefes
- 118 • Benim Aşkım
- 119 • Ruhumun Dalgaları
- 121 • *Der Vâsf-ı Yârân:*
"Terkîb-i Bend"
- 123 • *Mukaddeme*
- 125 • *Vakfiyye*
- 128 • Terkib-i Bend
- 139 • *Sabahattin Ali'nin*
Notları
- 142 • "Terkîb-i Bend" e Zeyl
- 145 • Mesnevi
- 151 • Şarkı (I)
- 152 • Şarkı (II)
- 153 • Şarkı (III)
- 154 • Şarkı (IV)
- 155 • Daussıla
- 157 • Rüzgâr
- 158 • *Notlar* (P. N. Boratav)

Sunu

Atilla Özkırmı

Edebiyata şiirle girmiştir Sabahattin Ali. Balıkesir Öğretmen Okulu'nda öğrenciyken, arkadaşlarıyla birlikte çıkardıkları okul gazetesinde öyküleri ve şiirleriyle görünür (1924) önce. Bu ilk denemeleri, Balıkesir'de Orhan Şaik Gökyay'ın yönettiği *Çağlayan* dergisindeki şiirleri izler (1925-1926). Aynı yıllarda Halit Fahri Ozansoy yönetimindeki *Servetifünun*'da, daha sonra Orhan Seyfi Orhon'un *Güneş*, Mehmet Emin Erişirgil'in *Hayat* dergisinde şiirleri çıkar (1927). Yayımlanan ilk öyküsü Viyolonsel'i (*Meşale*, sayı 7, Ekim 1928) Almanya dönüşü *Resimli Ay*'da çıkan (Bir Orman Hikâyesi, sayı 7, Eylül 1930; Bir Gemici Hikâyesi, sayı 8, Ekim 1930) öyküleri izler, ama şiiri de bırakmamıştır. Nitekim 1934'te yayımlanan ilk kitabı *Dağlar ve Rüzgâr*'da 1931-1934 yıllarında yazdığı çoğu yayımlanmamış şiirlerini toplar.

İlk hapis cezasını da bir şiiri yüzünden yer Sabahattin Ali (Gerçi 1931'de Aydın Ortaokulu Almanca öğretmeni-yken yıkıcı propaganda yaptığı gerekçesiyle kovuşturmaya uğramıştır, ama üç aylık tutukluluktan sonra aklanmıştır). Konya'da öğretmen-dir. Bir eğlenti sırasında okuduğu taşlamayla Atatürk'e hakaret ettiği ihbar edilince yargılanır. "Memleketten Haber" başlığını taşıyan şiir 6-5 hece ölçüsüyle yazılmış bir taşlamadır gerçekten. Ama şiirde Atatürk'ün adı geçmemektedir. Savunmada şiirin Sivas'taki bir Bektaşî ayaklanması dolayısıyla yazıldığı belirtilirse de, yargılanma sonucu, Cumhurbaşkanı'na ima yoluyla hakaretten bir yıla hüküm giyer Sabahattin Ali (26 Aralık 1932).

Konya ve Sinop hapisanelerinde çekilen ceza, Cumhuriyet'in onuncu yılı dolayısıyla çıkarılan afla sona erdiğinde işsizdir. Memurluk kaydı silinmiştir. Dilekçeyle başvurur yeniden memur olabilmek için. Sonuç alamaz. Eski düşüncelerini değiştirdiğini kanıtlaması gerektiği duyurulur kendisine. "Benim Aşkım" şiirini yazıp *Varlık* dergisinde yayımlar (sayı 7, 15 Ocak 1934) o da. Yeniden bir göreve atanır böylece.

Sonra gittikçe şiirden uzaklaşır. Aradan bir yıl geçecek, tek bir şiirle görünecektir *Varlık'ta* (Ruhumun Dalgaları, sayı 43, 15 Nisan 1935). Oysa birbiri ardına öyküleri, çeviri ve eleştirileri yayımlanmaktadır çeşitli dergilerde. Şiiri bırakmış mıdır? Bilmiyoruz. Bilinen, seçimini öykü ve roman yönünde yaptığı, 1935'ten sonra şiir yayımlamadığıdır.

Sabahattin Ali'nin şiirlerini değerlendirirken, dönemin edebiyatının belirgin niteliklerini göz ardı etmemek gerekir. Söz konusu olan, bir sanatçının başlangıç dönemidir çünkü. Genellikle bütün etkilere açık, egemen edebiyat anlayışının ürünlerinin örnek alındığı bir dönem. Hele yazılan şiirse...

Sabahattin Ali şiir yazmaya başladığında hececi şiir egemendir. Bir incelememde belirttiğim gibi "Cumhuriyet, kültür, ideoloji, edebiyat alanlarında Milli Edebiyatçıları hemen bütünüyle devralmıştır. Cumhuriyet dönemi Türk edebiyatı, özellikle ilk on yılda şairleri ve yazarları, benimsenen sanat anlayışları, ulaşılan bireşimler, öz ve biçim arayışları açısından Meşrutiyet edebiyatının bir süreğidir."

Hecenin Beş Şairi adıyla anılan Faruk Nafiz Çamlıbel, Yusuf Ziya Ortaç, Orhan Seyfi Orhon, Halit Fahri Ozansoy ve Enis Behiç Koryürek Milli Edebiyat'ın tipik sürdürücüleridir. Savaş yıllarının duygusallığı idealist bir romantizmle birleşerek yurt güzelliklerinin, Anadolu'nun basmakalıp söyleyişlerle görüntülediği sığ bir memleket edebiyatının gelişmesine yol açar ilk yıllarda. Anadoluçuluk hareketi, folklor çalışmalarının ve halk edebiyatı araştırmalarının yoğunlaşması bu oluşumu besler.

1923-1930 yıllarını kapsayan dönemde Yahya Kemal, Ahmet Haşim gibi ünlü adlar aruzda direnseler de, biçim olarak hececî şiirin zaferi tamdır. Ercüment Behzat Lav'ın serbest şiirleri henüz birer denemedir. Nâzım Hikmet ağırlığını koymamıştır daha. Özde yeni arayışlar hecenin olanakları içinde gerçekleştirilmeye çalışılmaktadır. Nitekim memleketçi edebiyatın yanı sıra Ahmet Hamdi Tanpınar, Necip Fazıl Kısakürek, Ahmet Muhip Dıranas gibi şairler, Türk şiir geleneğinden Fransız şiirine, değişik etkilenmeler ve değişik eğilimlerle hececî şiiri geliştirirken; Yedi Meşaleciler Türk şiirini özde yeni ufuklara açmak savıyla ortaya çıkarlar.

Sabahattin Ali'nin şiiri bu bağlamda öz ve biçim olarak dönemin tipik özelliklerini taşır. Yanlıklarını, yanılıklarını da. Genelde hececî şiirin içinde, memleketçi edebiyatın dışındadır. Söyleyişte ise halk şiirinin etkisinde... Bu etki *Dağlar ve Rüzgâr* adıyla kitaplaştırdığı şiirlerinde halk şiirinin geleneksel sesini yakalamak biçiminde somutlaşır.

Sabahattin Ali, fantezi sayılabilecek "Terkîb-i Bend" gibi örnekler dışta tutulursa, bütün şiirlerini hece ölçüsüyle yazmış; şiirlerinde 5'li, 7'li, 8'li, 11'li, 13'lü, 14'lü hece kalıplarını kullanmıştır. Uyaklar, sözcük ya da dize yinelemeleri, dizinin belirli bir düzeyde hece kümelerine bölünmesi biçiminde tanımlayabileceğimiz duraklar da şiirinin ritmini oluşturur. 8'li ve 11'li kalıpla yazılıp dördümlüklerle kurulmuş şiirleri, biçim ve söyleyiş olarak halk şiirine yaklaşır.

Ama tek bir biçime saplanıp kalmaz Sabahattin Ali. Dize-lerin kendi arasında ikişer ikişer uyaklandığı ikili'yi, değişik uyak düzenlemeleriyle üçlü'yü, dize sayıları değişen bendlerle kurulmuş şiir biçimlerini de dener. Tanzimat ve Edebiyat-ı Ceditte dönemlerinde Batı edebiyatındaki örneklerden yola çıkılarak geliştirilmiş biçimlerdir bunlar. Yahya Kemal, Ahmet Haşim aynı biçimlere aruzu uygularken, hececiler yeni bir şiir oluşturma yolunda hece ölçüsünü halk şiiri biçimlerinin dışında denemektedirler.

Şiirleri biçim açısından değerlendirildiğinde, Sabahattin Ali'nin, gerek Divan şiirini ve Tanzimat sonrası gelişen yeni şiiri, gerekse halk şiirini, bilmenin de ötesinde özümsemiş oldu-

ğu görülmektedir. "Gideriz" redifli "Gazel Naziresi", Nailî'nin, "Hevâ-yı aşka uyup kûy-i yâre dek gideriz/Nesîm-i subha refikiz bahâra dek gideriz" matlalı gazeline naziredir. Terkîb-i Bend'i Ruhî-i Bağdadî'yi "tanzîren" yazdığını kendisi söylemektedir. Mesnevîsi ise Fuzulî ile Şeyh Galib'in etkisini taşımaktadır. Ayrıca hece ölçüsünü kullanmaktaki başarısı, uyak düzenindeki rahatlığı ve çeşitli biçim denemeleri, kendisinden önceki şiirin serüvenini bildiğinin, gününün şiirini izlediğinin kanıtıdır.

Yalın bir tanımlamayla ben'in şiiridir Sabahattin Ali'nin şiirleri. Aşk, yalnızlık, umutsuzluk, karamsarlık şiirinin başlıca temalarıdır. Kent yaşamı, insanlar arası ilişkilerdeki ikiyüzlülük onu bunaltmakta, dağlara sığınmaya itmektedir. Onda özgürlüğün, insanı sınırlayan bağlardan kurtulmanın simgesidir dağlar. Kabına sığmaz, coşkun bir kişiliğin, elindekiyle yetinemeyen, yükselmek isteyen bir yeteneğin göstergesidir.

Hep bir olumsuzluk dile gelir şiirlerinde. Aşkı olumsuzdur; çünkü karşılık görmez, sever ama sevilmez. Yalnızdır; çünkü terk edilmiştir, dopsuzdur, güvенеbileceği kimse yoktur. Karamsardır; çünkü yalanın egemen olduğu bir dünyada yaşamaktadır, yapmacıktır her şey, gösterişten ibarettir. Umutsuzdur; çünkü insanı tanıdıkça insandan uzaklaşmaktadır. Sonunda kendisine dayanır. Bu açıdan duygularını anlatmak için bir araçtır sanki şiirleri.

Sabahattin Ali'nin *Dağlar ve Rüzgâr* adıyla yayımladığı şiir kitabı bir seçmeler niteliğindedir. Değil yazıp da yayımlamadığı şiirleri, dergilerde çıkmış şiirlerinin çoğunu kitabına almamıştır. Akba Kitabevi'nce yapıtlarının toplu basımının yapıldığı 1943'te, *Dağlar ve Rüzgâr*'ı "Değirmen" kitabıyla birleştirirken de şiir eklememiştir. Bu basıma yazdığı açıklama niteliğindeki önsözde, "Şiir ve hikâyelerim arasında, yazmış olmaktan utanacağım kadar kötülerini olduğuna biliyorum" diyerek, bir bakıma bu tutumunun nedenini de açıklar. Yalnız buradaki kötü niteliğinin, Sabahattin Ali'nin sanat anlayışındaki değişmeyi ve gelişmeyi gösterdiğini belirtmek gerekmektedir. Sanatçı hangi

noktadan nasıl başladığının ve olduğu yerin bilincindedir. Bu bilinç onu, başlangıç dönemindeki ürünleri reddetmeye değil değerlendirmeye götürmektedir. Kanımca Sabahattin Ali, benzeri bir değerlendirmeyi, daha 1934'te şiirlerini kitaplaştırırken yapmış; yayımlanmış ve yayımlanmamış şiirlerinden bir seçmeyi yeğlemiştir.

Dağlar ve Rüzgâr, yukarıda andığım ikinci basımından başlayarak hep Değirmen'le birlikte yayımlanmıştır. Bilgi Yayınevi'nce yapılan dördüncü basıma ise Asım Bezirci'nin derlediği, sanatçının dergilerde kalmış ya da hiç yayımlanmamış şiirleri de eklenmiştir.

Burada, yararlanmam için büyük bir incelik ve alçakgönüllülikle derlemesinin bir nüshasını bana veren Asım Bezirci'ye gönül borcu duyduğumu belirtmeliyim.

Bilgi basımında, Asım Bezirci'nin "Sabahattin Ali'nin Şiirleri" başlıklı açıklayıcı önsözü *Dağlar ve Rüzgâr*'ın sonuna, derlenen şiirlerin önüne alınmıştı. Ben, bütün şiirlere ilişkin toplu bilgiyi içeren bu yazıyı (yeni eklemeler de yapmıştı Asım Bezirci) kitabın başına almayı yeğledim. Derlenen şiirlerde ise Asım Bezirci'nin düzenlemesini korudum. Yalnız, sıralamada küçük bir değişiklik yaparak "Nefes, Benim Aşkım, Ruhumun Dalgaları" başlıklı şiirleri *Terkîb-i Bend*'in önüne aldım. Böylece sanatçının hayattayken dergilerde yayımladığı şiirlerini bir araya getirmeyi amaçladım. *Terkîb-i Bend*'den başlayarak da yayımlanmamış şiirleri toplanmış oldu. Bunlara sayın Aliye Ali'nin verdiği 11 Şubat 1946 Ankara tarihli "Rüzgâr" başlıklı şiiri de ekledim.

Asım Bezirci, "Öteki Şiirler" bölümündeki her şiirin nerede ve hangi tarihte yayımlandığını altlarında belirtmiş; bununla yetinmeyerek, yazısında öbür bölümlerdeki yayımlanmış şiirlere ilişkin bibliyografik bilgileri de sıralamıştı. Okura kolaylık sağlamak için, bu bilgileri, şiirlerin altına Sabahattin Ali'nin koyduğu, yalnızca yılı belirten tarihlerin yanına parantez içinde ekledim.

Pertev Naili Boratav, Filiz Ali'nin derleyip benim yayıma hazırladığım "Sabahattin Ali" kitabı için gönderdiği yazısında (a.g.y., s.291, 1979; P.N.Boratav, *Folklor ve Edebiyat I*, s.440, 1982) Sabahattin Ali'nin kimi şiirlerine ilişkin belgesel bilgiler vermişti. Yazının bu bölümünü de kitabın sonuna aldım.

İlk kez Asım Bezirci'nin yayımladığı *Terkîb-i Bend* (Yeni a, sayı 12, 1973) bu kitapta daha tam biçimiyle yayımlanıyor. Bilgi basımında da Haşim Nezihi Okay nüshasını kullanan Asım Bezirci, sonradan, Sabahattin Ali'nin Arap harfleriyle yazıp Melahat Togar'a gönderdiği ikinci bir nüshayı bulmuş; yeni bir yayım için hazırladığı metinde iki nüsha arasındaki ayrımları belirtmişti. Bana yalnız hazırladığı metni değil, Melahat Togar nüshasının aslının fotokopisini vermek inceliğini de gösterdi. Böylece elimde Pertev Naili Boratav'ın yayımladığı metinle (Sabahattin Ali, s. 309-318) birlikte üç nüsha bulunuyordu. Bu olanağı değerlendirmek istedim. *Terkîb-i Bend* Pertev Naili'ye ithaf olunmuş, sanatçının deyişiyle "tevliyyeti" (mütevelliliği) de ona bırakılmıştı. Bu nedenle Pertev Naili nüshasını asıl metin olarak aldım, nüshalar arasındaki ayrımları sayfa altlarında belirttim. Sabahattin Ali'nin notlarını da parantez içinde verilmiş sayılarla yürüterek metnin sonuna ekledim. Bu notların kimi Togar nüshasında da vardı ve değişik biçimde geçiyordu. Onları da olduğu gibi aldım.

Sabahattin Ali'nin bütün şiirlerinin bir araya getirilmesinde Asım Bezirci'nin büyük emeği geçmiştir. Özellikle sanatçının yayımlamadığı, çoğunu arkadaşlarına gönderdiği gençlik denemelerini bulup gün ışığına çıkaran odur.

Bezirci'nin bu çabası ve Boratav'ın yayımladığı belgeler, Sabahattin Ali'nin dostlarına yazdığı mektuplara şiirler eklediğini, kimi de onlara şiir biçiminde mektuplar yazdığını göstermektedir. Sabahattin Ali bu tür denemelerinde Divan edebiyatı nazım biçimlerini kullanmıştır. Bunlar yayımlanmak için değil, dostlarla özel olarak söyleşmek amacıyla yazılmış, mizahi ya da yergisel niteliği ağır basan ürünlerdir. Sanatsal bir değer taşımakta, ama genç Sabahattin Ali'nin dünyasına, yaşamına, ilişkilerine ışık tutmaktadırlar.

Günümüzde artık bir belge niteliği kazanmış böylesi başka ürünleri olabilir Sabahattin Ali'nin. Dileğim, eğer varsa, bunların da saklanan birer anı olmaktan çıkıp okura ulaşmalarıdır.

Sabahattin Ali'nin Şiirleri

Asım Bezirci

Sait Faik gibi –hatta ondan çok– Sabahattin Ali de hikâyelerin, romanların yanı sıra şiirler de yazmıştır. Bunların sayısı 66'yı bulmaktadır. Bu, azımsanamayacak bir rakamdır. Yazık ki, Sabahattin Ali, şiirlerinden ancak küçük bir bölümünü kitap haline getirmiştir. Geri kalanını ya hiç yayımlamamış ya da dergilerde bırakmıştır. Gerçi, bunları beğenmediği için kitabına almadığı düşünülebilir. Fakat, kendisi öldüğüne göre, onların tarihsel birer belge niteliği kazandığı da inkâr edilemez. Çünkü, bu belgeler Sabahattin Ali'nin hem kişiliğini, hem de sanatının köklerini, evrimini tanımada bize yardım edeceklerdir.

Kaldı ki, bunlar arasında kitabının çıkışından sonra yayımlananlar bulunduğu gibi, güzel denebilecek örnekler de bulunmaktadır.

Bu bakımdan, *Dağlar ve Rüzgâr*'da yer alanların yanında, şimdiye değin gün ışığına kavuşmamış yahut dergilerin tozlu yaprakları arasında unutulmuş şiirlerin de bir araya toplanması gerekmektedir.

Sabahattin Ali'nin basılmış, basılmamış bütün şiirleri üç bölüme ayrılabilir:

- 1- Dağlar ve Rüzgâr.
- 2- Kurbağanın Serenadı.
- 3- Öteki Şiirler.

Dağlar ve Rüzgâr

Bunlardan birinci bölümü girenler 1931-1934 yılları arasında yazılmışlardır. Bazıları, *Dağlar ve Rüzgâr* kitabına alınmazdan önce, dergilerde çıkmıştır. Bunların sayısı 5'tir. Adları ve yayım yerleri şöyledir:

Dağlar (*Atsız Mecmua*, 15. 11. 1931), Rüzgâr (*Atsız Mecmua*, 15. 6. 1931), Karayazı (*Atsız Mecmua*, 15. 4. 1932), Mayıs (*Atsız Mecmua*, 15. 5. 1932), Unutamadım (*Atsız Mecmua*, 25. 9. 1932).

Sabahattin Ali bunları yayımlanmamış şiirlerle birlikte *Dağlar ve Rüzgâr* adlı kitapta toplamıştır.

Kitap 1934 tarihinde basılmıştır. Çevresinde olumlu yankılar yaratmıştır. Sözgelimi, Yaşar Nabi kitabı övgüyle karşılamıştır:

"Müellifin son yazılarını bir araya toplayan bu kitabın mümeyyiz vasfı halk edebiyatı tarzında bir deneme teşkil etmesidir, (...) Sabahattin Ali'nin tecrübeleri de muvaffak neticeler vermiş. Ve bize, şiirleri doğrudan doğruya bir halk şairi elinden çıkmamış olduklarını hissettirmekle beraber, o tanıdığımız ve sevdiğimiz samimi edayı tattırabiliyor. (...) Komplike imajlardan kasti olarak kaçınılmış olması, bu şiirlere büyük bir sadelik vermiş. (...) Sabahattin Ali'de iç cevheri vardır. Yapmacığa ve gü-lünce düşmeden halk tarzında şiirler yazabilmesi onun hesabına kaydedilecek büyük bir muvaffakiyettir." (*Hakimiyeti Milliye*, 2. 4. 1934).

Dağlar ve Rüzgâr'daki şiirler, aradan geçen uzun yıllara karşın, aynı olumlu yankıları toplamıştır. Örneğin, kırk yıl sonra, 1973'te Ceyhun Atıf Kansu onlardan sevgiyle söz etmek gerektiğini duymuştur.

"Benim için sağlam bir biçimcilik içinde, taze bir tekdüzeliği getiren şiirlerdi bunlar. Bir bağlama ezgisi gibiydiler.(...) Bu sıcaklık vardır o şiirlerde. Özgün bir duyarlığın kav ateşiyle tutuşturulmuş alevi değilse de o şiirler, Türkçenin içindeki geleneksel çoban ateşini getirirler. Sözcüklerin biçimci ellerini ısıtabiliriz o şiirlerde. Ozandan çok, Türkçenin ocağından sözcüklerin korlu demirini çıkaran bir geleneksel halk demircisi gibidir, şiirlerinin ışığında Sabahattin Ali." (*Yansıma*, Mart 1973)

Kurbağanın Serenadı

Kurbağanın Serenadı 1926-1929 yıllarında yazılmış ilk şiirleri kucaklar. Sabahattin Ali Almanya'da bulunduğu dönemde bu şiirleri eski yazıyla bir deftere geçirmiştir. Kitap biçiminde düzenlediği bu defteri "Kurbağanın Serenadı", "Köprü'nün Çocukları", "Buruşuklar" ve "Oyuncak" başlıklı dört bölüme ayırmıştır. Sonra, 1929'da defteri İstanbul'daki arkadaşlarından Nahit Hanım'a göndermiştir. Ben de defteri ondan aldım.

Kurbağanın Serenadı'nda 22 şiir var. Bunlardan 9'u şimdiye değin hiçbir yerde yayımlanmamıştır. Geri kalan 13'ü –bölümlerdeki sırayla– şu dergilerde basılmıştır: Kurbağanın Serenadı (*Servetifünun*, 30.8.1928), Beşik (*Hayat*, 25.5.1928), Köprü'nün Çocukları (*Servetifünun*, 25. 11. 1926), Köprü'nün Geceleri (*Servetifünun*, 6. 1.1927), Köprüde Sabah (*Meşale*, 1.8.1928), Serserinin Ölümü (*Hayat*, 4.6.1927), Buruşuklar (*Servetifünun*, 9.12.1926), İlk Beyaz Saç (*Çağlayan*, 1.3.1926), Babam İçin (*Güneş*, 15.1.1927), Çakır (*Güneş*, 1.9.1927), Sevdasız (*Servetifünun*, 1927, Sayı 125), Hayat –Bedbin– (*Servetifünun*, 19.4.1928), Hayat –Mefkûreci– (*Irmak*, 1.4.1928).

Bu şiirleri dergilerde yayımlarken Sabahattin Ali bazılarında ufak değişimler yapmıştır. Buna karşılık, bazı şiirler dergilerde dizgi yanlışlarıyla çıkmıştır. Bundan ötürü, ben buraya defterdeki asıl örnekleri almayı yeğ gördüm. Şairin defterindeki düzeni ve yanlış bozmadım.

Öteki Şiirler

Öteki Şiirler'in hepsi dergilerde yayımlanmıştır. Bu sebeple, şiirler dergilerden olduğu gibi aktarılmış ve altlarına yayım yeri ve tarihi yazılmıştır.

Sabahattin Ali'nin adı geçen iki kitabına da girmeyen ve dergilerde unutulup kalan bu şiirleri 23 tanedir. Yayımlanış sırasına göre adları şöyledir:

Şarkı, Nedamet, Aşk Başlangıcı, Kümeste Sabah, Acaba, Gecenin Kemani, Muallim, Ne Kazandık, Gazel Naziresi, Öksüz

Kız Masalı, Dere, Kalbimde Aşkınız, Bir Macera, Nefes, Benim Aşkım, Ruhumun Dalgaları, Terkib-i Bend Risalesi, Mesnevi, Şarkı (I), Şarkı (II), Şarkı (III), Şarkı (IV), Daussıla.

Bunlardan son dört "Şarkı" ile "Terkib-i Bend Risalesi" ve "Mesnevi"yi 1972'de şair-yazar Haşim Nezihî Okay verdi bana. Ona da 1932'de Sabahattin Ali vermiş, saklamasını dilemiş. O sıra Haşim Nezihî Okay Sinop'ta edebiyat öğretmeni imiş. Sabahattin Ali ise bir taşlama şiirinden ötürü Sinop Cezaevi'nde yatıyormuş. Adı geçen şiirleri *Yeni A* dergisinde (Mart 1973, Nisan 1974) yayımladım. O şiirlerin 1927-1931 yıllarında yazıldıklarını sanıyorum.

"Daussıla"yı Sabahattin Ali 22 Aralık 1928'de Potsdam'da yazmış. Almanya'daki öğrenim arkadaşlarından Melahat Togar'a vermiş. 1976'da ben de ondan aldım. *Milliyet Sanat* dergisinde (1 Nisan 1977) açıklamayla bastırdım.

"Terkib-i Bend Risalesi"nin sonradan bir başka nüshasını buldum. Bu, Sabahattin Ali tarafından eski yazıyla kaleme alınmış ve yine Melahat Togar'a verilmiş. Haşim Nezihî Okay'daki nüsha ile aralarında bazı ayrımlar var. Örneğin, ikinci nüshada şiirin başında bir "Mukaddeme" ve sonunda "Terkib-i Bende Zeyl" bulunuyor. Ayrıca, bazı bendlerin altında açıklamalar ve "Terkib-i Bend"nin bitimindeki "Dua"dan sonra da "1929" tarihi görülüyor. Derlemenin 1973 basımında bulunmayan bu ayrımları yeni basıma eklemeyi uygun gördüm.

Gerek şarkılar, gerekse "Mesnevi" ile "Terkib-i Bend" Sabahattin Ali'nin eski edebiyatı iyi bildiğini gösteren ürünlerdir. Sabahattin Ali Almanya'dan "Mesnevi"yi arkadaşı Mustafa'ya (Seyit Sütüven), "Terkib-i Bend"i Pertev Naili'ye (Boratav) göndermiş. Birinci şiirde daha çok kendinden söz açıyor. Fakat o tarihlerde henüz soyadı kanunu çıkmadığı için, arkadaşlarının yalnızca adlarını bildiriyor. Oysa, şiirin yeterince anlaşılabilmesi, bu arkadaşların da tanıtılmasını gerektiriyor. Şairin eski dostlarından sorup öğrendiğime göre, şiirde adı anılan kişiler şunlarmış:

Hüseyin Nihal: Nihal Atsız. Türkçü yazar.

Mehpare Hatun: Mehpare Taşduman, Nihal Atsız'ın eski eşi. Felsefe öğretmeni.

Nahit Hatun: Nahit Hanım, edebiyat öğretmeni. Şimdi emekli.

Sadiye Hatun: Dr. Suphi Artunkal'ın eşi. Felsefe öğretmeni,

Belkıs Hatun: Eczacı Hasan Derman'ın eşi. Şiirin yazıldığı dönemde eczacılık öğrencisi.

Münevver Hanım: O zamanlar öğrenci, sonradan fizik öğretmeni olmuş.

Ekrem Reşit: Kütüphane memuru.

Tahsin Mirza: Tahsin Banguoğlu. Dilci, yazar. Eski Milli Eğitim Bakanı.

Hayrullah: Hayrullah Örs. Çevirmen, yazar.

Orhan Şaik: Orhan Şaik Gökyay. Şair, öğretmen.

Neşvet: Neşvet Hun. Felsefe öğretmeni, oyuncu Ediz Hun'un annesi.

Münir: Münir Karacık. O sırada kütüphane memuru. Hukuku bitirmiştir.

Mustafa: Mustafa Seyit Sutüven. Şair.

Sabahattin Ali'nin Şiirleri

Nur Gürani Arslan

Sabahattin Ali'nin hayatta iken yayımladığı tek şiir kitabı *Dağlar ve Rüzgâr*'dır. Bu kitap 1931-1934 yılları arasında çeşitli dergilerde yayımlanan şiirleri kapsar. Oysa, daha sonra çeşitli kaynaklardan gün yüzüne çıkan şiirler göstermektedir ki, Sabahattin Ali 1924 yılında, henüz 17 yaşında bir genç iken yazdığı şiirlerini çeşitli dergilerde yayınlamaya başlamıştır. Balıkesir Öğretmen Okulunda arkadaşları ile birlikte çıkardığı okul gazetesinde değişik isimlerle şiirleri çıkar.¹

Sabahattin Ali'nin romancı ve özellikle hikâyeci kimliğinin şairliğinin önüne geçtiği yadsınamaz. Hikâyeye ve romanlarının yanında şiirleri hep arka planda kalmıştır. Mektuplarından anlaşıldığına göre, *Dağlar ve Rüzgâr*'ın çıkışından sonra kendisi de şiirlerini bastırıldığına pişman olmuştur: "... Dünyada pek çok hatalar yapmışımdır, fakat bunların bir tanesi gayri kabil-i tamirdir. Ve beni her zaman üzecektir: Ben bu şiirleri kitap halinde çıkarmamalı idim. ... Başkalarının fikirlerini bir tarafa bırakalım, bu manzumelerin kaç paralık şeyler olduğunu ben herkesten iyi bilirim."²

Oysa *Dağlar ve Rüzgâr* olumlu tepkiler alır: "Halk edebiyatını örnek alan şiirler dillerinin duruluğu ve özlerinin içtenliği ile dikkat çekerler. Özellikle Konya'da ve hapisyanede geçen

1 Asım Bezirci. *Sabahattin Ali*. (İstanbul: Amaç Yayınları, 1987), s.17.

2 Haz. Ayşe Sıtkı İlhan-Doğan Akın. *Sabahattin Ali'nin Özel Mektupları "İki Gözüm Ayşe"*. (Ankara: Bilgi Yayınevi, Ağustos 1997), s. 196.

günlerini yansıtanlar yayın çevresinde olumlu yankılar yaratırlar.”³ Yaşar Nabi Nayır onun şiirlerinin “doğrudan doğruya bir halk şairi elinden çıkmamış” olduğunun hissedildiğini, fakat şairin komplike imajlardan kaçınmasının, yapmacığa ve gülünce düşmeden halk tarzında şiirler yazmasının başarı olduğunu söyler.⁴

Yukarıda sözünü ettiğimiz mektubunda şiirlerinin kendisi ile ilgisi olmadığını söyler Sabahattin Ali. Ancak, gerek yazdığı mektupları, gerekse hayat hikâyesi ve eldeki söyleşilerine baktığımızda, şiirin sanatçının hayatında önemli bir yer tuttuğunu ve genelde samimi duygularını yansıttığını görürüz.⁵ Zaten kendisi de bir başka mektubunda bir şiirinden söz ederken, yazılarında “zannedildiğinden çok daha samimi” olduğunu söyler ve “bunlar benim dimağı hayatımın birer vesikası ve hepsi birden tarihidir,” der.⁶

Şair, bütün duygularını genç yaşından itibaren şiirle ifade etme yoluna gitmiş, okula olan sevgisini şiirle anlattığı gibi, intihara niyetli olduğunu bile arkadaşına şiirle bildirmiştir.⁷ Babasının ölümü üzerine duyduğu acıyı, “Bitti hayatın tadı ... /Bu haber bırakmadı/dudağımda tebessüm .../ İnan babacığım inan/Bu ateş menba’ından /kuruttu göz yaşımı” (“Babam İçin”) sözleri ile; aşkının tek taraflı olduğunu anladığında düştüğü hayal kırıklığı ve ıstırapı⁸ ise “Neticesiz bir aşka verdim gençliğimi/Ne ufak bir temayül, ne bir iltifat gördüm” mısraları ile başlayan “Bir Macera” adlı şiiriyle yansıtan şair, böylece şiiri gündelik hayatının ayrılmaz bir parçası haline sokmuştur. Şairin ilk defa hapse girmesine neden olan da, daha son-

3 Asım Bezirci, s. 57. Oysa Reşat Cemal Emek Sabahattin Ali’yi anlatırken, kitabın pek fazla etki yapmadığını söyler. “Halk tarzıyla yazılmış ve cezaevindeki iç dünyasını ortaya koyan, bizim günün koşulları içinde olağanüstü bulmadığımız şiirlerdi.” Bkz. Kemal Bayram. *Sabahattin Ali Olayı*. (İstanbul: Yenigün Yayınları), s. 203.

4 Asım Bezirci, s. 58. Bezirci, Yaşar Nabi Nayır’ın sözlerini 2.4.1934 tarihli *Hakimiyet-i Milliye* gazetesinden alıntılarını yapmıştır.

5 Sabahattin Ali ile yapılan birkaç söyleşi, şairin diğer yazıları ile birlikte basılmıştır. Haz. Hikmet Altınkaynak. *Markopaşa Yazıları ve Ötekiler*. (İstanbul: Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş., Ekim 1998).

6 Haz. Ayşe Sıtkı İlhan-Doğan Akın, s. 110

7 Asım Bezirci, s. 18-19.

8 Bkz. Asım Bezirci. *Sabahattin Ali*. (İstanbul: Amaç Yayınları, 1987), s. 25.

ra öğretmenlik görevine geri dönmesini sağlayan da, yazdığı şiirlerdir.⁹

Ne var ki, Sabahattin Ali'nin en başarılı ve günümüz okuyucusu tarafından en çok bilinen şiirleri çeşitli hapisanelerde yazdığı şiirlerdir. Şair, "Hapishane Şarkısı" genel başlıklı beş şiirinde, özellikle de "Aldırma gönül aldırma" nakaratlı beşincisinde tutsaklık duygusu ve özgürlük özlemini dile getirir. Sinop cezaevini tasvir ettiği eserde her şeye rağmen umudunu kaybetmeyen, direnen fakat içten içe de hüzünlünen bir kimlik sergiler.¹⁰

Ancak şair her zaman böyle umutlu, kararlı ve dayanıklı değildir. Sabahattin Ali, izini mektuplarından takip edebileceğimiz şiirlerinden biri olan "Servi"de, bu ölümü çağrıştıran simgeyi konuşurup, "Rahat benim altımdadır/Başını vurma dört yana/Rahat benim altımdadır" dedirtir. Sinop hapishanesine giderken gemide Ayşe Sıtkı İlhan'a yolladığı ve söz konusu şiiri de eklediği son derecede kötümser mektubunda Sabahattin Ali, "serviler bana mütemadiyen tatlı ve cazip şeylerden bahsediyor, beni uzun ve rahat bir uykuya davet ediyorlar,"¹¹ diye yazmaktadır.

Bu mektupta, şair birçok şiirinin teması olan bedbinliğini ve yine şiirlerinde gözlemlediğimiz ölüm arzusu ve yaşama isteği gibi birbirine zıt duyguları açıklayacak ipuçları vermektedir: "... Ben belki herkesten daha çok yaşamaktan zevk duyabilirim. Hatta daha ileri giderek diyeceğim ki içersi benim kadar hayat dolu pek az insan vardır, fakat her şeyin fazlası gayri tabii neticeler verir. Ben o kadar çok, o kadar başka, o kadar mütenevvi yaşamak istiyorum ki, bu arzu beni diğer yaşayanlardan ayırarak hayatımı, beni canımdan bezdiren hadiselerle dolduruyor ve ben yaşamamayı istiyorum..."¹²

9 Bkz. Asım Bezirci, s. 45.

10 Sabahattin Ali Sinop cezaevindeki ruh halinden "Duvar" adlı öyküsünde de bahseder. Öykü için bkz. Sabahattin Ali. *Bütün Öyküleri I*. (İstanbul: Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş., Eylül 1999), s.183-190. Ayrıca bkz. Asım Bezirci, s.41.

11 Haz. Ayşe Sıtkı İlhan-Doğan Akın. *Sabahattin Ali'nin Özel Mektupları "İki Gözüm Ayşe"*. (Ankara: Bilgi Yayınevi, Ağustos 1997), s. 86.

12 A.g.e., s.79.

Sabahattin Ali sık sık kaderinden şikayet eder. Hapishane Şarkılarının ilkinde bahtının düşmanından daha kötü olduğunu söyleyerek, yar yerine demir parmaklıklara sarılmak zorunda olduğunu belirtir. Oysa o kanatlarından vurulmadan önce özgür bir kartaldır. Pınarlar gibi coşkun, rüzgârlar gibi sarhoştur. Şimdi ise ümitsizdir: "İhtiyar çınarlar gibi/Bir gün içinde devrildim," der şair ve "Böyle kepaze hayatı/Sürüklemekten yoruldum" diye de ekler.

Şairin özgürlükle bağdaştırdığı imgeler genellikle tabiatın alınmıştır. Asım Bezirci Sabahattin Ali'nin şiir kitabının adını *Dağlar ve Rüzgâr* koymasının tesadüfi olmadığına dikkat çeker.¹³ Gerçekten de gerek yüceliği simgeleyen dağlar, gerekse özgürlüğü anlatan rüzgâr, kitaptaki şiirlerde sık sık geçer. Ayrıca, her iki imge de zaman zaman Sabahattin Ali'nin insanlardan uzaklaştığını, onlardan farklılaştığını anlatacaktır.¹⁴

...

Bir ihtiras duyup vahşi maceralara
Çıkıyorum bulutları aşan dağlara.
Tanıların başı gibi diktir,
Bu dağları saran sonsuz bir genişliktir,
Ben de katıp vücudumu bu genişliğe,
Bakıyorum aşağılarda kalan hiçliğe.

...

Benim kafam acayip bir dimağ taşıyor,
Her dakika insanlardan uzaklaşıyor.
Zaman zaman mağlup olsam bile etime,
İnsan olmak dokunuyor haysiyetime.
Büyük, temiz bir arkadaş arıyor ruhum,
İşte rüzgar, şimdi sana sığınıyorum," ("Rüzgâr")

13 Asım Bezirci, s. 100

14 *Dağlar ve Rüzgâr*'ın ilk şiiri "Dağlar" da da başındaki deli rüzgârlardan söz ederek meskeninin dağlar olduğunu belirttikten sonra şöyle der: "Şehirler bana bir tuzak;/insan sohbetleri yasak; /Uzak olun benden uzak,/Benim meskenim dağlardır." Mustafa Kutlu da şairin her zaman tabiata sığındığına dikkat çeker. "Çevresindekilerle çatışması sevgi noksanlığından veya topluma karşı duymuş olduğu kinden değil, haksızlıklara tahammül edemeyişinden, karşı koyma, isyan etme arzusunadandır." Mustafa Kutlu. *Sabahattin Ali*. (İstanbul: Dergâh Yayınları, tarihsiz), s. 55.

Şiirlerinde sık sık rastlanan huzursuzluk ve insandan uzaklaşma kimi zaman doğaya sığınma arzusu doğururken,¹⁵ kimi zaman öyle yoğun bir hal alır ki, şair ölümü özler. "İstek" adlı şiirinde, içindeki coşkuyu ve düşüncelerini bir türlü kimseye anlatamadığını söyledikten sonra kendisini yaratan güce isyan eder: "Beni yaradanı bulup/Malını başına atsam..." Daha sonra da, ölümü diler: "Sıcak bir kurşun beynimde/Bir ağaç dibinde yatsam..."

Onu en karamsar olduğu anlarda bu ruh halinden çıkartan şey ise genellikle aşktır: "Şiirde ey bir tane sevgilim dediğim halde orada kastettiğim sevgililer bir tane değildir. Orada bütün sevdiklerim vardır. Sinop kalesinde benim kafama hücum eden karanlık düşünceleri silip götürülenler zaman zaman ... Fatma Sıtkı, Güzel Aliye ... idiler,"¹⁶ der şair. "Hapishane Şarkısı IV"de de sevdiğine şöyle seslenir: "Ey yar, bu acı demlerde/Sen koru benim aklımı/Karardım kaldım damlarda,/Aydınlat benim yolumu." "Öyle Günler Gördüm ki" adlı zaman zaman intihasını düşündüğünü anlattığı eserinde ise "Yalnız sana borçluyum bugün dünyada varsam," der.

Sabahattin Ali'nin şiirlerinde bedbinlik, yalnızlık, anlaşılama, insanlardan kaçış temlerinden sonra en sık rastlanan temadır aşk. Ne var ki, şair sevdiğine hiçbir zaman doyamamıştır. Kimi zaman güçlükler onu sevdiğinden ayırmış, kimi zaman ise sevgisi karşılıksız kalmıştır.

Sabahattin Ali, tek taraflı bir aşkla sevdiği Nahit Hanıma da çeşitli şiirler yazar. "İki üç şiirden bir yılbaşı hediyesi" notu ile Postdam'dan İstanbul'a, sevdiği kadına gönderdiği,¹⁷ yirmi bir şiirden oluşan "Kurbağanın Serenadı" adlı defterin aynı ismi taşıyan ilk şiiri şairin kendisine ironik bir bakış açısı ile yaklaştığı bir aşk şiiridir:

15 Şair, Vala Nureddin'e ithaf ettiği "Kümeste Sabah" adlı şiirde basit, fakat saf bir hayata imrenir: "Ne saf hayat sürüyor,/Burada yaşayanlar/Bu kaygısız hayvanlar."

16 Haz. Ayşe Sıtkı İlhan-Doğan Akın. *Sabahattin Ali'nin Özel Mektupları "İki Gözüm Ayşe"*. (Ankara: Bilgi Yayınevi, Ağustos 1997), 249.

17 Asım Bezirci. *Sabahattin Ali*. (İstanbul: Amaç Yayınları, 1987), s. 31

“...

Bak sevgilim; haddini bilmeyen bir kurbağa
Başladı yosunlarda serenatlar çalmağa...

...

Fakat senin karşında bu ne kadar küstahlık;
Bir kere kendisine bakmıyor mu bu alık?
Nasıl açıyor sana gönlünün yarasını?”

Sabahattin Ali'nin sevgilisine, haddini bilmeyen aşık kurbağayı, yani kendisini ayakları altında çiğnemesini tavsiye etmesi ile sona eren şiir, yine karşılıksız kalır.¹⁸

1926-1928 yılları arasında yazılmış olan diğer şiirler ise bir çok tematik değişiklikler gösterir. Şair, “Köprünün Çocukları” adını verdiği bölümdeki aynı adlı ilk şiirinde geleceğin suçluları olan sokak çocuklarının durumundan herkesin sorumlu olduğundan söz ederken “Köprünün Geceleri”nde sarhoş olduğu bir geceyi anlatır.¹⁹ Sabahattin Ali bol bol benzetme ve şahıslandırma kullandığı ve olayları hikâyeleştirdiği bu şiirlerinde değişik bir üslup kullanmıştır.

Şairin tahkiye türü bir anlatım kullandığı şiirlerine bir başka örnek ise şairin en güzel şiirlerinden biri olan “Çakır”dır. Sabahattin Ali'nin “Hanende Melek”, “Gramofon Avrat” gibi

18 Şairin bu ironiyi başka şiirlerinde de devam ettirdiği anlaşılmaktadır. Sabahattin Ali'nin arkasında bıraktığı evrak arasında kurbağa motifini kullandığı başka şiirlere rastlanmıştır. Bkz. Haz. Nüket Esen, Zeynep Uysal, Engin Kılıç, Olcay Akyıldız. *Çakıcının İlk Kurşunu (Tereke)*. (İstanbul: Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş., 2002), s. 75, 81, 83, 85, 93. Bu şiirlerde “Kurbağanın Serenadı” ile benzerlikler görülmektedir. “Kurbağanın Serenadı” “Onu çiğne sevgilim, onu çiğne sevgilim” mısrası ile biterken; “Kurbağaya Mersiye” “Çık onu ez sevgilim!/Üstünde gez sevgilim!/Ayağın kirlenirse/İşte bir bez sevgilim” dördlüğü ile sonlanmaktadır. A.g.e., s.85. “Kurbağaname”de ise Nahid Hanıma hitap edilir: “Nahid! İnan bu kurbağ, (zaruret-i kafiyeye)/Kurmuşken bana bir ağ,/Koyunda nilüferin/Yazık, değil artık sağ...” A.g.e., s. 83. Ayrıca şairin evrakı arasında bulunan kurbağa motifli desenler de son derecede dikkat çekicidir. Bir kurbağanın güzel bir kadının balkonunun altında serenad yaptığını gösteren son desen, Sabahattin Ali'nin daha önceki çalışmaları ile birleştiğinde şairin bu konu üzerinde uzun süre düşündüğünü gösterir. Bkz. A.g.e., s. 143-148.

19 Muvaffak Şeref bu şiiri yazmak için sabaha kadar köprüde kaldıklarını söyler. Bkz. Kemal Bayram, *Sabahattin Ali Olayı*. (İstanbul:Yenigün Yayınları), s.295.

hikâyelerinde de görülen “düşkün kadın”lardan birisidir Çakır. O, el üstünde taşınan, uğruna cinayetler işlenen “köyün bir tane-cik orospusu”dur. Oysa o, sevdiği cephede şehit düştükten sonra hiçbir şeye aldırılmamaktadır.²⁰

Şairin bu defterdeki ilgi çekici şiirlerinden bir başkası ise, yine bir kadını konu ettiği “Safo”dur. Lezbiyen olarak tanınan M.Ö. 7 yüzyıl kadın şairi Sappho hakkındaki bu şiirinde Sabahattin Ali, başarılı anlatımı ile okuyucuyu antik bir çağa götürür. “Nemli yapraklarıyla mandarin ağaçları/Bir kadının güneşte kuruttuğu saçları.../Meyveler, tütsü gibi dağıttı kokusunu...” derken hem kuvvetli bir görsel imge yaratır, hem de okuyucunun koku alma duyusuna hitap eder.

Öte yanda, 1931 yılında ufak tefek değişiklikler yaparak Ziya Gökalp’e ithaf edeceği, 1926’da Abdülkadir Geylani Hazretlerine adanmış “Nefes” ve “Hayat”ı bir kalender, bir mefkureci ve bir bedbin gözüyle ayrı ayrı tanımlayan üç şiirlik denemesi dışında “Kurbağanın Serenadı”ndaki diğer şiirler yine şairin umutsuzluğunu, yalnızlığını anlatmaktadır:

Kimsede bulamadım menfaatsiz bir yürek;
Kadınlar bana yalnız soğuk bir deri verdi.
Bir kardeş sevgisini uzattığım her erkek,
Çamurladıktan sonra geri verdi. (“Fırar”)

Kimi şiirlerinde saçının çok erken beyazladığından, yüzünün buruştuğundan şikayet eden Sabahattin Ali, “Sevdasız” adlı şiirinde artık aşka heves duymadığını söyler. Zira o güne kadar dudakları bir kadın dudağına değmemiş, “sahipsiz bir mum gibi” bütün gençliğini eritmiştir. Ne var ki, onların önünde hiçbir zaman gururu baş eğmemiştir.

Oysa yukarıda, onun en umutsuz zamanlarında bile sevdiğinin hayaline sığındığını söylemiştik. Bu tarz çelişkiler Saba-

20 Sabahattin Ali’nin eserleri üzerinde en kapsamlı araştırmayı yapan Ramazan Korkmaz, şairin bu şiirinde “Yeni Dünya” adlı hikâyesinde olduğu gibi tahkiye türü bir anlatıma başvurduğunu ve manzum bir masal-destan yarattığını söyler: “İnsana ait ferdi yalnızlığın, cemiyetin en tantanalı/neşeli anı ile tezat içinde verilmesi, temanın okuyucu üzerinde daha derin akisler uyandırmasını sağlar.” Ramazan Korkmaz. *Sabahattin Ali, İnsan ve Eser*. (İstanbul: Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş., 1997), s. 324.

hattin Ali'nin, gerek aynı dönemde, gerek değişik zamanlarda yazdığı şiirlerinde sık sık karşımıza çıkar. Hayatı algılayışı ile ilgili ciddi zıtlıklardır bunlar. Şair bir çok şiirinde kendini insanlardan uzak görürken, "Bütün İnsanlara" adlı şiirinde hitap ettiği tüm insanlara, "nedense olamadım/sizin gibi bir yiğit"der. "Bende çok şey var ama/Akıl filan arama" diye devam ettiği eserde, hayatı "ahmakça bir uyku"ya benzetir. Ne var ki bu gagesizlik onun ölümden korkmamasına yol açar. O bir şeytan kadar hürdür; ne Allah ne de Nahit onda hüküm süremez.

Öte yanda sık sık hayatın boşluğundan şikayet eden şair, bazı şiirlerinde kalenderliği savunuyor: "Biraz kalender olmak/ İşte hayatın ilmi," dediği "İlk Beyaz Saç"tan altı sene sonra "Günümüz"de şöyle sesleniyor:

"Aklı kafamızdan sürsek,
İlmin içine tükürsek,
Dünyaya çevirip dirsek
Günümüzü hoş geçirsek....

...
Vücut cevhersiz bir kalıp,
Hiç gider hiçten gelip."

Hiçbir manevi inanca değer vermeyen bu şiir, aslında umutsuzluğun son haddini anlatmaktadır. Sabahattin Ali'nin Allah'a olan inancı da zaman zaman zıtlıklar gösterir. Şair 1925'te yazdığı "Nedamet"te, "Aşktan kalmadı korkum/Hakka sarıldım canla" dedikten sonra sevgilisine şöyle seslenir: "Gel ey günahkâr güzel/Sen de sarıl Allaha/Dünyada yalnız o el/Hitam verir her aha." Oysa "Hapishane Şarkısı 5"in "Dertlerin kalkınca şaha,/Bir sitem yolla Allaha" şeklindeki mısraları akıllardadır. Ramazan Korkmaz da aynı zıtlığa dikkat çeker. Yukarıda sözünü ettiğimiz "Bütün İnsanlara" adlı şiirindeki "... Süremez bende hüküm/Ne Allah, ne de Nahit," şeklindeki mısraların Sabahattin Ali'nin arayışlarına, bocalamalarına örnek oluşturduğunu söyler ve şöyle bir hükme varır: "Sabahattin Ali, şiirlerindeki üslubuyla, mübalağaların, tereddütlerle-

rin, bocalayırların ve sonu gelmez arayışların insanı olduğunu gösterir.”²¹

Sabahattin Ali'nin şiirlerindeki zıtlıklar ve arayışlar bu kadarla bitmez. O, yayımladığı şiirlerinde halk söyleyişine yakın bir eda kullanır; hatta “eski Türklereki aşk usturelerinden biri” notu ile Ali Canip Yöntem'e ithaf ettiği “Öksüz Kız Masalı”nı anlatırken, öteki yanda Divan edebiyatı söyleyişi ile eserler verir.²² Gerçekten de, gerek arkadaşlarını anlattığı “Terkib-i Bend” gerekse “Mazi ile azken iştigali/nazmetti bu şi'r-i hoş meali” diyerek kendini övdüğü ve bütün zamanı “küffar” içinde geçtiği halde aruzunun taze olduğunu söylediği, şair arkadaşı Mustafa Seyit Sutüven'e yazdığı bir mektup edasındaki “Mesnevi”si, onun Divan edebiyatını tetkik ettiğini ve üstelik bu kültüre vakıf olduğunu göstermektedir.

Ne var ki, şair bu Divan edebiyatı geleneğini kendine göre yorumlamış, şekle ve üsluba sadık kalırken, içerikte değişikliğe gitmiştir. Söz gelişi, 1927'de yayımlanan “Gazel Naziresi”nin konusu klasik gazel anlayışından farklıdır. Bu şiirde ne aşktan, ne de güzellikten söz edilmiştir. Aksine şair yine insanın yozlaşmasını anlatır okuyucusuna: Karın doyurmak için ihtikare dek gideriz/Bugün bir ekmek için terk-i yare dek gideriz.” Hatta sefalet devam ettiği takdirde “gıdası bol bulunan bir diyare dek” gitmek mümkündür 1927'de yazılmış bu şiire göre.

Özellikle nesir kısımlarını ağır ve süslü bir Osmanlıca ile yazdığı, fahriyye ve dua ile bitirdiği Terkib-i Bend'de ise Sabahattin Ali aslında arkadaşları ile şakalaşmaktadır. Baştan sona mizah ve ironinin hakim olduğu, ancak Divan edebiyatının bütün kurallarına uyulduğu “Terkib-i Bend”de şair iddialıdır. İleride Nefi'nin onun “haşmet-i elfaz”ına hayran olacağını; “vadi-i

21 Ramazan Korkmaz. *Sabahattin Ali, İnsan ve Eser*. (İstanbul: Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş., 1997), s. 345.

22 Şair bir söyleşisinde şöyle demektedir: “Bir zamanlar aruza çok meraklı idim, gazeller, terkib-i bendler yazar ve eskileri hırsıyla okur, üzerlerinde uğraşırdım. Bugün hâlâ okuyup sevdiğilerim Fuzuli ve Galip Dede'dir.” Bkz. Haz. Hikmet Altınkaynak. *Markopaşa Yazıları ve Ötekiler*. (İstanbul: Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş., Ekim 1998), s. 15-16.

hezelde" ise Moliere ile yarışacağını söyler. Gerçekten de şair bir çok şiirinde ironiyi başarı ile kullanmıştır.

Yine de, şair iyi bildiği ve başarılı eserler verebildiği Divan edebiyatı yerine halk edebiyatını tercih eder ve bu tercihin nedeni şöyle açıklar: "Divan edebiyatı gibi kitle ile arasındaki köprüleri yıkmış zümre edebiyatları ancak içtimai tetkik mevzuu olur ve şair bunları ibretle gözden geçirir. Halk edebiyatı ise halka varabilmek yollarını işaret edeceği için daha istifadeli-dir. Fakat bunu da olduğu gibi almak yanlıştır. ... Mahsullerinin ekserisi din ve tasarruf karanlığının, derebeylik zihniyetinin tesirleri ile dopdoludur."²³

Sabahattin Ali'nin bu sözlerinden onun sanat anlayışı hakkında fikir sahibi oluruz. O, sanatın bir gayesi olduğuna inanmaktadır: "Sanatın bir tek ve sarih maksadı vardır: İnsanları daha iyiye, daha doğruya, daha güzele yükseltmek, insanlarda bu yükselme arzusunu uyandırmak. ... Bu takdirde de endividüalizmden mümkün olduğu kadar hayata, muhite dönmek, muhitten birçok şeyler almak ve muhite birçok şeyler vererek yazmak lazımdır."²⁴

Yine aynı söyleşide sanatı "sanatkarın düşündüğü ve duyduğu bir fikrin ve bir hissin ortaya atılması ... yani bir nevi propaganda" olarak tanımlayan şair, halkçı sanatın, halk edebiyatı geleneğini devam ettirmediğini düşünmektedir: "...Halkçı sanat halk kitlelerinin meselelerini en tesirli, en kuvvetli ifade şekilleriyle verebilen sanattır. Bu da ancak bugünün zevklerine uygun ve geniş ifade imkanları veren sanat formları ile mümkün olur."²⁵ Sanatta aslında eski-yeni, ileri-geri kavgası olmadığını söyleyen Sabahattin Ali, "Sanatta sadece hakiki sanat, yani içinde geliştiği kitleye organik bağlarla bağlı olan ve bu kitleye bir şeyler vermek isteyen sanatla, kendi içine kapanık gaflet uykusuna yatmış yalancı oyunlar davası vardır,"²⁶ diye de ekler.

23 A.g.e., s. 20-21

24 A.g.e., s. 19.

25 A.g.e., s. 31.

26 A.g.e., s. 31.

Bir başka söyleşide ise, iyi şiir-kötü şiir tartışması hakkında şunları söyler: "İyi şiir muhakkak insana bir şey ilave eder, bu şey bazen tez olur; bazen bizim manen daha genişlememizi temin eden bir heyecan olur. Kötü şiir ise, içinde tez bulunsun bulunmasın, bizi ya güldürür, ya tiksindirir."²⁷

Şairin sanat görüşünü şiirlerine ne kadar uygulayabildiği tartışılabilir. Onun şiirleri aslında tamamen kendine dönük şiirlerdir, şairin duygularını yansıtır. Ne var ki, bu eserlerde aynı zamanda insanlığın ortak dertleri, ortak duyguları vardır. Şiirlerinin bir çoğu içinde 'tez' barındırmasa da insanı duygusal yönden zenginleştirmektedir. Bugün tüm yaştaki okuyucular tarafından hala sevilerek, coşkuyla okunan bu şiirler onun sanattaki hedefini nazımla da bulduğunu göstermektedir.

27 Haz. Hikmet Altınkaynak. *Markopaşa Yazıları ve Ötekiler*. (İstanbul: Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş., Ekim 1998), s. 25.

DAĞLAR VE RÜZGÂR

DAĞLAR

Başım dağ, saçlarım kardır,
 Deli rüzgârlarım vardır,
 Ovalar bana çok dardır,
 Benim meskenim dağlardır.

Şehirler bana bir tuzak;
 İnsan sohbetleri yasak;
 Uzak olun benden, uzak,
 Benim meskenim dağlardır.

Kalbime benzer taşları,
 Heybetli öter kuşları,
 Göge yakındır başları;
 Benim meskenim dağlardır.

Yârimi ellere verin;
 Sevdamı yellere verin;
 Yelleri bana gönderin:
 Benim meskenim dağlardır.

Bir gün kadrim bilinirse,
 İsmim ağza alınırsa,
 Yerim soran bulunursa:
 Benim meskenim dağlardır.

1931 (*Atsız Mecmua*, s.7, 1931)

SERVİ

Bir servi dedi ki bana:
"Rahat benim altımdadır.
Başını vurma dört yana,
Rahat benim altımdadır.

Çok koşup çok yorulmuşsun,
Yollarda yalnız kalmışsın,
Güvenip bana gelmişsin,
Rahat benim altımdadır.

Sana kökümde yer versem
Gölgemi üstüne gersem...
Hey rahat isteyen sersem!
Rahat benim altımdadır.

Serin serin uzanırsın,
Çiçeklerle bezenirsin,
Yat burada, kazanırsın,
Rahat benim altımdadır.

Yârin de gezer dolaşır,
Bir gün buraya ulaşır;
Hasretler burda buluşur,
Rahat benim altımdadır."

İSTEK

Yanıyor beynimin kanı,
Bilmem nerelere gitsem?
İçime sığmayan canı
Hangi rüzgâra eş etsem?

Akşam sular karardı mı?
Bir dağa versem ardımı,
İçimi yakan derdimi
Sağır göklere anlatsam...

İçiliversem dem gibi,
Kırılıversem cam gibi,
Şamdanda yanan mum gibi,
Sabahı görmeden bitsem...

Bir yüce ormana dalıp
Ya bir dağ başına gelip,
Beni yaradani bulup
Malını başına atsam...

Görünmez kollar boynumda,
Yârin hayali koynumda,
Sıcak bir kurşun beynimde,
Bir ağaç dibinde yatsam...

MELÂNKOLİ

Beni en güzel günümde
Sebepsiz bir keder alır.
Bütün ömrümün beynimde
Acı bir tortusu kalır.

Anlıyamam kederimi,
Bir ateş yakar derimi,
İçim dar bulur yerimi,
Gönlüm dağlarda bunalır.

Ne kış, ne yazı isterim,
Ne birdost yüzü isterim,
Hafif bir sızı isterim,
Ağrılar, sancılar gelir.

Yanıma düşer kollarım,
Görünmez olur yollarım,
En sevgili emellerim
Önüme ölü serilir...

Ne bir dost, ne bir sevgili,
Dünyadan uzak bir deli...
Beni sarar melânkoli:
Kafamın içersi ölür.

GÜNÜMÜZ

Aklı kafamızdan sürsek,
İlmin içine tükürsek,
Dünyaya çevirip dirsek
Günümüzü hoş geçirsek...

Gökten ve yerden uzakta,
Neş'e, kederden uzakta,
Düşüncelerden uzakta,
Günümüze hoş geçirsek...

Ne dost yüzünü yalasadık,
Ne düşmanları dalasadık,
Kendimizi oyalasadık,
Günümüzü hoş geçirsek...

Vücut cevhersiz bir kalıp,
Hiç gider hiçten gelip.
Bir tenhaca köşe bulup,
Günümüzü hoş geçirsek...

Toprağa girinceye dek,
Esrârı görünceye dek,
Yani, geberinceye dek,
Günümüzü hoş geçirsek.

HAPİSHANE ŞARKISI

I

Göklerde kartal gibiydim,
Kanatlarımdan vuruldum;
Mor çiçekli dal gibiydim,
Bahar vaktinde kırıldım.

Yâr olmadı bana devir,
Her günüm bir başka zehir;
Hapishanelerde demir
Parmaklıklara sarıldım.

Coşkundum pınarlar gibi,
Sarhoştum rüzgârlar gibi;
İhtiyar çınarlar gibi
Bir gün içinde devrildim.

Ekmeğim bahtımdan katı,
Bahtım düşmanımdan kötü;
Böyle kepaze hayatı
Sürüklemekten yoruldum.

Kimseye sormadığım,
Doyunca saramadığım,
Görmesem duramadığım
Nazlı yârimden ayrıldım.

HAPİSHANE ŞARKISI

II

Ey gönül, kuşa benzerdin,
Kafesler sana dar gelir;
Bir yerde durmaz gezerdin,
Hapislik sana zor gelir.

Ey gönül, acayip huyun,
Boğazından geçmez tayın,
Acır testindeki suyun;
Aklına nazlı yâr gelir.

Gözlerin uzağa bakar,
Kimden ne beklediğin var?
Yâr semtinden gelen rüzgâr:
"Seni unuttu!.." der gelir.

Bakmazsa senin yüzüne
Çok görme elin kızına;
Dışarda serbest gezene
Hapiste yatan hor gelir.

Ayağında gezen itler,
Başının üstünden atlar;
Hapise düşen yiğitler
Yâri dışarda kor gelir.

HAPİSHANE ŞARKISI III

Burda çiçekler açmıyor,
Kuşlar süzülüp uçmuyor,
Yıldızlar ışık saçmıyor,
Geçmiyor günler, geçmiyor.

Avluda volta vururum;
Kâh düşünür, otururum,
Türlü hayaller görürüm;
Geçmiyor günler, geçmiyor.

Gönülde eski sevdalar,
Gözümde dereler, bağlar,
Aynada hayalim ağlar,
Geçmiyor günler, geçmiyor.

Dışarda mevsim baharmış,
Gezip dolaşanlar varmış,
Günler su gibi akarmış...
Geçmiyor günler, geçmiyor.

Yanımda yatan yabancı
Her söz zehir gibi acı,
Bütün dertlerin en gücü;
Geçmiyor günler, geçmiyor.

HAPİSHANE ŞARKISI

IV

Ey yâr, bu acı demlerde
 Sen koru benim aklımı...
 Karardım kaldım damlarda,
 Aydınlat benim yolumu...

Nefesin esen rüzgârda,
 Saçların savrulan karda,
 Yerde, gökte, bulutlarda,
 Ararım nazlı gülümü...

Karanlık göklerde aysın,
 Kurak ovalarda çaysın,
 Bir tek inandığım şeysin,
 Uzattım sana elimi...

Düşmanlar gülüp sevinsin.
 Dostlar arkasını dönsün...
 Benim güvendiğim sensin,
 Kırmazsın benim gönlümü...

Bir gün şu damlardan çıksam,
 Gelip önüne diz çöksem...
 Ağlayıp içimi döksem...
 Anlatsam sana halimi...

HAPİSHANE ŞARKISI

V

Başın öne eğilmesin,
Aldırma gönül, aldırma;
Ağladığın duyulmasın,
Aldırma gönül, aldırma...

Dışarda deli dalgalar
Gelip duvarları yalar;
Seni bu sesler oyalar,
Aldırma gönül, aldırma...

Görmesen bile denizi,
Yukarıya çevir gözü:
Deniz gibidir gökyüzü;
Aldırma gönül, aldırma...

Dertlerin kalkınca şaha
Bir küfür yolla Allaha...
Görecek günler var daha;
Aldırma gönül, aldırma...

Kurşun ata ata biter;
Yollar gide gide biter;
Ceza yata yata biter;
Aldırma gönül, aldırma...

GURBET HAPİSHANESİ

Düşünme, gününü doldur
Gurbet hapishanesinde;
Günler yıllara bedeldir
Gurbet hapishanesinde.

Bahtım dağları aşırđı,
Yâdelde dama düşürdü.
Yine gözlerim yaşardı
Gurbet hapishanesinde.

Akşam gökler bulutlanır,
Demir kapılar kilitlenir,
Gönül her derde katlanır
Gurbet hapishanesinde.

Hâlini bilen bulunmaz,
Yüzüne gülen bulunmaz,
Kapıya gelen bulunmaz
Gurbet hapishanesinde.

Geniş ol, göklere bakın,
Çıkacağıın günler yakın...
Yâr, beni unutma sakın
Gurbet hapishanesinde.

KIZKAÇIRAN

Dağlar dik, çeşmeler kuru,
 Yârimin benzi çok sarı;
 Ölü var, dönülmez geri;
 Yürü yağız atım, yürü...

Dağlar geçilmiyor kardan;
 Aman yok candarmalardan.
 Ayrılamadım bu yârdan;
 Yürü yağız atım, yürü...

Yârim bu gece yoruldu,
 Kaçırdığımı darıldı;
 Bak, daha sıkı sarıldı;
 Yürü yağız atım, yürü...

Nasıl titriyor korkudan:
 Kaldırdım onu uykudan;
 Sesler geliyor doğudan;
 Yürü yağız atım, yürü...

Peşime düştü takipler,
 Boynumu bekliyor ipler;
 Zeybekler seni ayıplar;
 Yürü yağız atım, yürü...

MAYIS

Mayıs, ayların gülüdür,
Taze bir çiçek dalıdır,
İçerim ateş doludur;
Mayıs'ta gönlüm delidir.

Yeşil dağlara göçülür,
Kızıl şaraplar içilir;
Yârim dökülüp saçılır,
Mayıs'ta gönlüm delidir.

Göklere karşı yatılır,
Dertlerimiz unutulur;
Eski sevgiler atılır;
Mayıs'ta gönlüm delidir.

Uzakta kuşlar seslenir;
Gönlüm genişler, beslenir;
Yaşamağa heveslenir,
Mayıs'ta gönlüm delidir.

Yumuşak rüzgârlar eser;
Çimenlerde yârim gezer;
Yanılır, bana gülümser;
Mayıs'ta gönlüm delidir.

1932 (*Atsız Mecmua*, s. 13, 1932)

HEY

Kaygusuz, deli bir kuştum,
Senin dalın kondum hey!
Yüksek yerlerde uçmuştum,
Ayak ucuna indim hey!

Denizler gibi derindim,
Gözlerine sığ göründüm.
Karlı dağlardan serindim,
Sana sokuldum, yandım hey!

Tükenmez mihnetler çektim,
Kanlı gözyaşları döktüm,
Akıllılara örnektim,
Divânelere döndüm hey!

Âşıklar sana ne yapsın?
Dudaklar nereni öpsün?
Sen bir acayip şarapsın,
Daha içmeden kandım hey!

Yâdını düşürmez dilim,
Sana ulaşır her yolum;
Kirli, günahkâr bir kulum,
Yüzüne bakıp yundum hey!

YETMEZ Mİ?

Aşk seni harab etmez mi?
 Takatını tüketmez mi?
 Sendeki ateş bitmez mi?
 Yetmez mi gönül, yetmez mi?

Aşkına yoktur endaze,
 Aklını aldı o taze,
 Âleme oldun kepaze,
 Yetmez mi gönül, yetmez mi?

Yâr yoluna baktırdığın,
 Uykusuz bıraktığın,
 Aşk yüzünden çektirdiğin,
 Yetmez mi gönül, yetmez mi?

Hangi derdimi sayayım?
 Aşka nasıl dayanayım?
 Yandım, daha mı yanayım?
 Yetmez mi gönül, yetmez mi?

Göğsümde tıkanır sesim,
 Yok yaşamağa hevesim;
 Ben bir dermansız bîkesim,
 Yetmez mi gönül, yetmez mi?

AYIRDILAR

Eller araya girdiler,
Türlü fesatlar kurdular,
Sevdamızı çok gördüler
Seni benden ayırdılar.

Eridim, tükendim gamda;
İnsaf yok benî alemde,
En fazla sevdiğim demde
Seni benden ayırdılar.

Gezilmez diyarlar gezdim,
Yazılmaz koşmalar yazdım;
Ben sensiz yaşıyamazdım,
Seni benden ayırdılar.

Şaşırdım aşka düştükçe,
Yere vuruldum coştukça;
Doğrulup sana koştukça
Seni benden ayırdılar.

Kurbanı oldum bir hiçin,
Görmem yüzünü sevincin...
Niçin güzel yârim, niçin
Seni benden ayırdılar?

KIYAMADIĞIM

Hey bir zaman bakıp bakıp
 Seyrine doyamadığım!
 Şimdi gurbette bırakıp
 Sesini duyamadığım!

Evde kapanıp kaldın mı?
 Seyrana çıkıp güldün mü?
 Başkalarının oldun mu?
 "Benimsin!" diyemediğim!

Akıtıp gözüm yaşını
 Hatırlarım gülüşünü;
 Kıvırcık saçlı başını
 Göğsüme koyamadığım!

Dik yamaçların selisin,
 Sen benden daha delisin.
 Şimdi kimlerin kulusun?
 Başını eğemediğim!

Nasıl vurgunum bilirdin,
 Niçin benden yüz çevirdin?
 Kimlerin koynuna girdin?
 Öpmeğe kıyamadığım!

UNUTAMADIM

Gönlümü avutamadım,
Seni söküp atamadım,
Ben bahtımı tutamadım,
Yâr, seni unutamadım.

Bahtım lûtfuna ermişim.
Gönlümü sana vermişim.
Meğer ne çok severmişim,
Yâr, seni unutamadım.

Gönül bir acayip deli,
Yârin azâdolmaz kulu.
Bilemedim neylemeli?
Yâr, seni unutamadım.

Kalksam gönlümü azâda
Eski günler gelir yâda;
Bu nisyan dolu dünyada
Yâr, seni unutamadım.

Kendimi aldıldım gama,
Yerleştin kaldın kafama;
Unutmak istedim ama
Yâr, seni unutamadım

1932 (*Atsız Mecmua*, s. 17, 1932)

AĞLAYI AĞLAYI

Yâr, senden uzak ellerde
Kaldım ağlayı ağlayı;
Bitip tükenmez yollarda
Öldüm ağlayı ağlayı.

Bilmem sihir mi, büyü mü?
Çözülmez aşkın düğümü;
Ben sende istediğimi
Buldum ağlayı ağlayı.

Güzel gördüm yığın yığın,
Bel ince, gözleri baygın...
Hepsinden güzel olduğun
Bildim ağlayı ağlayı...

Gel gaflet etme beni bul,
Kuş gibi sîneme sokul.
Bak, ben senin kapına kul
Oldum ağlayı ağlayı.

Yâr, neden gözlerin süzgülün?
Sakın sen de mi üzüldün?
Ben senden ayrıldığıım gün
Güldüm ağlayı ağlayı.

KARA YAZI

Geçmedi yâre sözümüz,
Yollarda kaldı gözümüz,
Yere çalındı yüzümüz,
Böyleymiş kara yazımız.

Çiçekler açılmaz oldu,
Pınarlar içilmez oldu,
Yâr bize bir gülmez oldu,
Böyleymiş kara yazımız.

Bu bahtımızın işidir;
Bu her işlerin başıdır:
Yâr başkasının eşidir,
Böyleymiş kara yazımız.

Yalnız ona yâr demiştik,
Onda bir şey var demiştik,
O bizi anlar demiştik,
Böyleymiş kara yazımız.

Hey gönül gene bu gece
Kederin geceden yüce;
Gel susalım beraberce:
Böyleymiş kara yazımız.

1931 (*Atsız Mecmua*, s.12, 1932)

UZAKTA

Her gün seni arıyorum,
Niçin benden uzaktasın?
Dağa, taşa soruyorum:
Niçin benden uzaktasın?..

Yanık bir bülbül ötüyor,
Sesini hatırlatıyor;
Yüzün gözümde tütüyor,
Niçin benden uzaktasın?..

Çimenler sararıp yanmış,
Çiçekler yere kapanmış,
Yeryüzü çöllere dönmüş,
Niçin benden uzaktasın?..

Şu köşede otururdun,
Şurda ayakta dururdun,
Şurda salınır yürürdün;
Niçin benden uzaktasın?..

Yüzüm gülmeğe üşenir,
Gözümde yaşlar boşanır,
Sen yokken nasıl yaşanır?
Niçin benden uzaktasın?..

ESKİSİ GİBİ

Seneler sürer her günüm,
Yalnız gitmekten yorgunum;
Zannetme sana dargınım,
Ben gene sana vurgunum.

Başkalarına gülsem de,
Senden uzak kalsam da,
Sevmediğini bilsem de
Ben gene sana vurgunum.

Dağları aşınca başım,
Geri kaldı her yoldaşım,
Gel sevgilim, gel kardaşım,
Ben gene sana vurgunum.

Gönlüm seninkine yârdı,
Aynı şeyleri duyardı;
Ayaklarımız uyardı...
Ben gene sana vurgunum.

İtilmiş, tekmelenmişim,
Doğduğum günde yanmışım,
Yalnız sana güvenmişim;
Ben gene sana vurgunum

BİR DOĞUM GÜNÜ İÇİN

Göklerin yüzü güldü mü
Dünyaya geldiğin zaman? ^
Azgın sular duruldu mu
Dünyaya geldiğin zaman?

Güneşler gibi tek miydin?
Ay ışığından ak mıydın?
Böyle nazlı çiçek miydin?
Dünyaya geldiğin zaman?

Yıldızlar halin sordu mu?
Bulutlar selâm durdu mu?
Yerlerin kalbi vurdu mu
Dünyaya geldiğin zaman?

Aşkını candan duymuşum,
Canım yoluna koymuşum.
Tam dokuz yaşındaymışım
Dünyaya geldiğin zaman.

Kimbilir nasıl güzeldin,
Göklerden yere süzüldün...
Benim alnıma yazıldın
Dünyaya geldiğin zaman.

ÇOCUKLAR GİBİ

Bende hiç tükenmez bir hayat vardı,
Kırlara yayılan ilkbahar gibi.
Kalbim her dakika hızla çarpardı,
Göğsümün içinde ateş var gibi.

Bazı nur içinde, bazı sisteydim,
Bazı beni seven bir göğüstedim,
Kâh el üstüneydim, kâh hapisteydim,
Her yere sokulan bir rüzgâr gibi.

Aşkım iki günlük iptilâlardı,
Hayatım tükenmez maceralardı,
İçimde binlerce istekler vardı,
Bir şair, yahut bir hükümdar gibi.

Hissedince sana vurduğumu,
Anladım ne kadar yorulduğumu,
Sâkinleştiğimi, durduğumu
Denize dökülen bir pınar gibi.

Şimdi şiir bence senin yüzündür,
Şimdi benim tahtım senin dizindir,
Sevgilim, saadet ikimizindir,
Göklerden gelen bir yadigâr gibi.

Sözün şiirlerin mükemmelidir,
Senden başkasını seven delidir,
Yüzün çiçeklerin en güzelidir.
Gözlerin bilinmez bir diyar gibi.

Başını göğsüme sakla sevgilim,
Güzel saçlarında dolaşsın elim.
Bir gün ağlıyalım, bir gün gülelim,
Sevişen yaramaz çocuklar gibi.

KOŞMA

Sevip sevip yâri ele kaptırmak
Kara bahtın bana eski işidir.
Ömrümdeki yıllar kadar yâr sevdim
Her biri bir başkasının eşidir.

Canlar verdim her birinin yoluna,
Hepsi girdi bir yiğidin koluna,
Bülbül bile kondu bir gül dalına,
Boşta gezen bizim gönül kuşudur.

Baktığım yok üzüntüye, sevince,
Feryat etmem yâr başından savınca,
Benim gibi sevmelidir sevince:
Ne göz görür, ne kulağım işitir.

Kara saçım dik başımda kar oldu,
Ak saçımla yâr sevmesi âr oldu,
Bana vuran eller değil, yâr oldu,
Bu dert benim dertlerimin başıdır.

Kimi âşık dileğine ulaşır,
Sevdiğiyle cümbüş eder, gülüşür,
Kimi benim gibi garip dolaşır,
Asıl âşık kâm almıyan kişidir.

SON MEKTUP

Ey yâr, bu mektubu aldığın demde
Kara topraklara verdim kendimi...
Her şey bana engel oldu âlemde,
Bir coşkun nehirdim, yıktım bendimi.

Benim gönlüm doğuşundan deliydi;
Başka dünyaların şaşkın seliydi...
Bunun böyle olacağı belliydi...
Her şey biter sel yerine döndü mü...

Dünya durmaz, bahar olur, kış olur,
Belki senin gözün biraz yaş olur,
Ben garibim, benim gönlüm hoş olur,
Sevdiklerim ayda yılda andı mı...

Yıldız olur sana ışık tutarım,
Bülbül olur pencerede öterim.
Yer altında belki rahat yatarım
Yer üstünde çektiklerim dindi mi...

Şimdi yaşamayı tatlı bulursun,
Koşarsın, gülersin, tez yorulursun,
Bir gün olur yine bana gelirsin
Deli gönlün yaşamağa kandı mı...

RÜZGÂR

Arzuların muayyen bir haddi aşınca
 Ve kulaklar sözlerime sağırlaşınca
 Bir ihtiras duyup vahşi maceralara
 Çıkıyorum bulutları aşan dağlara.
 Tanrıların başı gibi başları diktir,
 Bu dağları saran sonsuz bir genişliktir,
 Ben de katıp vücudumu bu genişliğe,
 Bakıyorum aşağılarda kalan hiçliğe.

Bu dağların bir rakibi varsa rüzgârdır.
 Rüzgâr burda tek başına bir hükümdardır.
 Burda insan duman gibi genişler, büyür.
 Bu dağlarda ıstıraplar, sevinçler büyür.
 Buralarda her düşünce sona yakındır,
 Burda her şey bizden uzak, "O"na yakındır.
 Burda yoktur insanların düşündükleri,
 Rüzgâr siler kafalardan küçüklükleri.
 Yanağıma çarpar geniş kanatlarını,
 Ve anlatır mâbutların hayatlarını.
 Arasına kulağını bana verdi mi,
 Ben de ona anlatırım kendi derdimi.

"Ey dağların dertlerini dinleyen rüzgâr!
 Benim artık yalnız sana itimadım var.
 Gelmiş gibi uzaktaki bir seyyareden
 Yabancıyım bu gürültü dünyasına ben.
 Etrafımın sözlerine aklım ermedi,
 Etrafım da bana asla kulak vermedi.
 Senelerden beri hâlâ anlaşılmadık,
 Ben de kestim anlaşmaktan ümidi artık.
 Gözlerimde hakikati sezen bir nurla
 Etrafını süzüyorum biraz gururla.

Bir dürbünün ters tarafı gibi bu dünya
 En büyük şey, en asil şey küçülür burda.
 Burda yalan para eden biricik iştir,
 Burda her şey bir yapmacık, bir gösteriştir.
 Kimi coşar din uğruna geberir, yalan!
 Kimi gider vatan için can verir, yalan!
 Bir filozof yetmiş eser yazar, yalandır;
 Bir kahraman istibdadı ezer, yalandır.
 Şairlerin büyük aşkı fânî bir kızdır,
 Bu dünyada herkes sinsî, herkes cılızdır.
 Ne hakikî aşktan burda bir çakan vardır,
 Ne de onu görse dönüp bir bakan vardır,
 Her büyüklük cüzzam gibi dökülür burda,
 En muazzam ölüm bile küçülür burda.

Benim kafam acayip bir dimağ taşıyor,
 Her dakika insanlardan uzaklaşıyor.
 Zaman zaman mağlûp olsam bile etime,
 İnsan olmak dokunuyor haysiyetime.
 Büyük, temiz bir arkadaş arıyor ruhum,
 İşte rüzgâr, şimdi sana sığınıyorum!
 Asaletin yeri yoktur gerçi hayatta,
 En asîl şey seni buldum mu kâinatta,
 Güneş gibi ne bin türlü ışığın vardır,
 Ne de süse, gösterişe baktığın vardır.
 Deniz gibi muamma yok derinliğinde,
 Bir ferahlık, bir saflık var serinliğinde.
 Bir dev gibi küçük, mızımız sesleri yersin,
 Allah gibi görünmeden hüküm sürersin.

Düşmanıyım ben de cılız güzelliklerin,
Rüzgâr! Bu dağ başlarında çırpınan serin
Kanatların gökyüzünde akan bir seldir,
Bana kudret ve cesaret veren bir eldir.
Beşerlikten uzaktayım senin ülkende,
Senin gibi azamete âşıkım ben de.
İşte rüzgâr! Senin gibi ben de deliyim.
Islıklarım senin gibi inlemelidir,
Herkes beni ürpererek dinlemelidir.
Rüzgâr! Sana, yalnız sana benzemeliyim.”

1931 (*Atsız Mecmua*, s.2, 1931)

ÖYLE GÜNLER GÖRDÜM Kİ...

Öyle günler gördüm ki, aydın gökler kararıp
 Bahtım bir bulut gibi üstüme çöker oldu.
 Her gözümü yumunca tanıdık yüzler görüp,
 Hayâller alev alev beynimi yakar oldu.
 Ümitsizlik, gariplik dört tarafımı sarıp
 Yüzüm sırtsa bile, içim yaş döker oldu.

Her sabah ilk ışıklar gözlerimi oyardı,
 Uyanan taş duvarlar iniltimi duyardı.

Öyle günler gördüm ki, duvarlar gelir dile,
 Gözümde canlanırdı eşkıya masalları.
 Varlığını sarardı, hain bir isteyişle
 Görmediğim yumuşak bir düşmanın elleri.
 Kafada çelik gibi fikirler dursa bile
 Kalplerin eksik olmaz böyle zayıf hâlleri:

Bazan kendi kendimin elinden kurtulurdum,
 Kalbimi bir çamurda çırpınırken bulurdum.

Öyle günler gördüm ki, dost dediğim insanlar
 Ben yanına varınca dudağını kıvırdı.
 Bir zamanlar yanımda ağız açamıyanlar
 Sırtımı sıvazladı, bana öğüt savurdu.
 Silâhsız gördüğüne saldıran kahramanlar
 En alçak tekmelerle beni yere devirdi.

Ruhum bir heykel gibi düşüp parçalanırdı.
 Bu sesleri duyanlar gülüyorum sanırdı.

Öyle günler gördüm ki, tabanca şakağında
 Tasarladım aydınlık dünyayı bırakmayı.
 Gönlüm acıklı buldu, en ateşli çağında
 Sönük bir yıldız gibi boşluklara akmayı.
 Tabancanın namlusu ısındı yanağında,
 Parmağım istemedi tetiğini çekmeyi...

Bir sonbahar yağmuru gibi içim ağlardı
Bir şeyler fakat beni yaşamağa bağlardı.

Ey bir tane sevgilim, ben bugün yaşıyorsam
Sanma ki hayat tatlı, insanlar hoş olmuştur,
Dağ başında bir kaya gibiyim şöyle dursam
Etrafım eskisinden daha bomboş olmuştur...
Yalnız sana borçluyum bugün dünyada varsam:
Seni her andığımda gözlerim yaş olmuştur.

Yaşlar ki bir ırmaktır, dertleri sürür gider,
Gözyaşları içinde seneler yürür gider.

Yok olmak isteğiyle kalbim attığı zaman,
Bana: Yaşa der gibi gülen senin yüzündü.
Dizlerim bir bataкта yorgun yattığı zaman
Bacaklarıma kuvvet veren senin hızındı.
Yaşaran gözlerimde, güneş battığı zaman
Sıcak bir yuva gibi tüten senin dizindi.

Sen aklıma gelince herşeyler gülümserdi.
Ağaçlar şarkı söyler, rüzgâr tatlı eserdi.

Ey sevgilim, bilirsin benim ne çektiğimi:
Garip başımın derdi bir yürek taşıyorum.
Anlarsın niçin uzak yerlere baktığımı:
İçinde yaşanmaz bir dünyada yaşıyorum.
Görünce gülme sakın çırpınıp aktığımı:
Ilık ve aydınlık bir denize koşuyorum.

Sen benim sevgilimsin, sevsen de, sevmesen de,
Aradığım yerlere benzeyiş buldum sende.

KURBAĞANIN SERENADI

KURBAĞANIN SERENADI

Bir paçavra yırtıldı kamışlar arasında,
Bak sevgilim; haddini bilmeyen bir kurbağa,
Başladı yosunlarda serenatlar çalmağa...

Istırap, ses haline gelmiş yaygarasında:
Senelerce tozlu bir rafta uyuyan keman,
Böyle şikâyet eder reçinesiz bir yaydan.

Fakat senin karşında bu ne kadar küstahlık;
Bir kere kendisine bakmıyor mu bu alık?
Nasıl açıyor sana gönlünün yarasını?

Acaba ne umuyor böyle gevezelikte?
Şimdi, ayaklarımla öpüşen bu eşikte,
Bilmiyor mu kaç âşık kırdı gitarasını?

O da bilir bunların neticesizliğini,
O da senin karşında duydu acizliğini,
O da nâdimdir gönül verdiğiine sevgilim!

Madem ayak ucunda bir kurbağa vaklıyor,
Karanlık şimdi bütün cürümleri saklıyor;
Onu çiğne sevgilim! Onu çiğne sevgilim!

1928 (*Servetifünun**. 30.8.1928)

* Servetifünun'da "Sabri Esat'a" ithafıyla yayımlanmıştır. Sabri Esat Siyavuşgil (1907-1968), Yedi Meşale topluluğundandı. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Psikoloji Bölümü'nde öğretim üyesi olarak çalıştı. (A.Ö.)

BEŞİK

En iyi ağaçlardan güzel bir beşik yapın;
Ben oraya gürbüz bir çocuk yatıracağım.
Yok! İstemez... O kadar süslü olmasın sakın:
Ben oraya öksüz bir çocuk yatıracağım...

Zavallı... Doğar doğmaz anası kaçtı gitti;
Felek küçük kalbine bir yara açtı gitti,
Yavrucuk benden başka kimlere güvensin ki?

Beşik çok güzel olsun, her gören beğensin ki,
Yavrum melekler gibi bu beşikte yatacak;
Vefasız anasını bana hatırlatacak...

Of!.. Hadi, baltanızı, testerenizi kapın!
Yoksa ben ağaçları dişlerimle oyacağım...
Siyah abanozlardan bana bir beşik yapın:
Bu beşiğe ben öksüz aşkımı koyacağım.

1927 (*Hayat**, 25.5. 1928)

* Sami N. Özerdim'in bibliyografyasında (Son Hikâyeler, Varlık bas., 1966)
Hayat'ta yayımlanan şiirin adı "Yeşillik" olarak geçmektedir. (A.Ö.)

KUDURMAK

Göğsümde gözlerinin sapladığı bir bıçak,
Beynimde hayaliyle alevlenen bir ocak...
İçerim bu haldeyken herkes garip bulacak:
Başımı sükûnetle taşlara vurduğumu...

Bu sükût çiğnenen bir muhabbetin yasıdır.
Bu sükût bir kömürün içerden yanmasıdır.
Bu sükût beynimdeki cinnetin potasıdır;
Görüp aldanmayınız sessizce durduğumu...

Ben de nihayet bütün bağları kıracağım;
Onu ıssız dağlara alıp kaçıracağım,
Etini bir canavar gibi ısıracağım
Ve, herkes seyredecek nasıl kudurduğumu.

FİRAR

Meğer ben ne kadar boş şeylere ağlamışım;
Kalbim hakikat diye bir ihtimale tapmış.
Ne manasız şeylere meğer bel bağlamışım;
Meğer benim peşinde koştuklarım serapmış...

Kimsede bulmadım menfaatsız bir yürek;
Kadınlar bana yalnız soğuk bir deri verdi.
Bir kardeş sevgisini uzattığım her erkek,
Çamurladıktan sonra kalbimi geri verdi...

Anladım insanlardan geldiğini kederin;
Uzak, herkesten uzak bir hayat süreceğim.
Benim bu inzivama taarruz edenlerin,
Yüzüne hakaretle, kinle tüküreceğim!..

BÜTÜN İNSANLARA

Dillerde gezen adım:
Bir seciyesiz, bir it.
Nedense olamadım,
Sizin gibi bir yiğit...

Ne gaye taşıyorum,
Ne bir dağ aşıyorum;
Delice yaşıyorum,
Ne ihtiras, ne ümit...

Yuh... Eğer hayat buysa,
Bu ahmakça uykuysa...
Bana kim sokulduysa:
Hadi dedim, hadi git!..

Bende çok şey var ama,
Akıl filan arama...
Ciddiyetle arama
Koydum dikenli bir çit.

Saçıma düşen aklar,
Ne bir macera saklar;
Çıkarmaz bu dudaklar,
Ne bir küfür ne tevhit...

Korkutmaz beni ölüm,
Bir şeytan kadar hürüm.
Süremez bende hüküm
Ne Allah, ne de Nahit...

YAT VE UYU!..

Bu karanlık, bu uzun kış gecelerinde...
Soğuk, buzdan bir perdeyle süslerken camı,
Dolaşırken birçok siyah gölge odamı,
Damarımda kurşunlaşıp donarken kanım;
Yine seni düşünmekle geçer zamanım...
Bu kimsesiz... Bu mahzun kış gecelerinde...

Serpilirken pencereme avuç avuç kar...
İçerimde hicranlardan bir nehir akar...
Karların da lambam gibi rengi sarıdır...
Onlar yırtık bir mektubun parçalarıdır:
Rüzgâr, sana yazdığımı geri getirdi...
Pencereden dondurucu bir nefes girdi...

Rüzgâr yaptı her çatıda ayrı bir makam...
Yine senin hayalini gördüm bu akşam...
Hançeremden alev gibi çıktı bu çılgılık:
– Git istemem!.. Git istemem!.. Çık odamdan çık!..
Ah!.. Ne dedim?. Hayır gitme.. Hayır gitme... Gel!..
Ben git dedim, dedim ama sen işitme... Gel!..

Sensin beni en onulmaz yerimden vuran,
Fakat sensin yine boş ömrü dolduran...
Bu çılgının senden başka muini var mı?..
Gitme... Beni senden başka kimse anlar mı?..
Gözlerimi sen ki başka bir ufka açtın...
Nerdesin ya?.. Nerdesin ya?.. Ah neden kaçtın?..

Yapyalnızım... Etrafımda yok senden bir iz...
Odam sessiz... Dışarlarda yağan kar sessiz..

Bu geceler dayanılır gibi değil ki...
Ey şimdi bu satırları okuyan bil ki:
Istıraplar yüz katlı kış gecelerinde...

Fakat kızgın yanardağlar çıksa bağrımda,
Senin için ben her derde katlanırım da
Derim ki: "Bu gecelerin ızdarıbiyle,
Ben ağlasam, harap olsam, çıldırsam bile;
Sen ateşli vücudunla ısınan rahat,
Yatağında bir rahibe saffetiyle yat...
Yat ve uyu!.. Bu tatlı kış gecelerinde..."

EBEDÎ

Gerçi, kafamı vurdum duvarlara yeisle;
Gerçi, benden kaçtığın zaman yanlış bir hisle,
"Niçin anlaşılmadım?" diye çok inledimdi.

Şimdi kalbim rahattır, şimdi başım serindir...
Kalbim ki senin en son sığınacak yerindir
Ve tekrar geleceğin günü bekliyor şimdi...

Çünkü insanlar yarın isteyince etini,
Aradığın lekesiz kardeş muhabbetini,
Yalnız benim serseri kalbimde bulacaksın...

Maskesi çabuk düşer temiz olmayanların;
Nihayet içyüzünü görerek insanların,
Göğsüme küçük bir kuş gibi sokulacaksın...

Ben ki her şeye dudak büken bir derbederim,
Ne kimseye yar olur, ne bahtiyar ederim,
Fakat sana her zaman hürmetle tapacağım...

Taşlar bile sarsılır duyduklarımı yazsam
Ah kardeşim!.. Ben seni hiçbir şey yapamazsam
Ebedî yapacağım!.. Ebedî yapacağım!..

Köprünün Çocukları

KÖPRÜNÜN ÇOCUKLARI

Güneş karşı dağlardan çıkarken yavaş yavaş
 Köprüde görülüyor hararetli bir telâş
 Kemerlerden geçerken zerkavat kayıkları
 Sislere gömülüyor Marmara açıkları.

Yeni gelen bir vapur çalıyor tiz bir düdük
 Yanaşarak köprüye alıyor bir öpücük
 Köprü yangınlığıyla bu hoyratça busenin
 İnlıyor tatlı tatlı... İnlıyor derin derin...

Ufacık bir istimbot ötüyor canavarca,
 Bu sesle sarsılıyor köprü dakikalarca...
 Artık o da uykunun zincirini kırıyor...

Bu ihtiyar haliyle köprü barındırıyor
 Nice sefil muhitin, sefil çocuklarını...
 – Akıntı sürüklerken karpuz kabuklarını,
 Mavnalarla dolarken boş kemerlerin altı –
 Dubaların üstünde yığın yığın karaltı
 Görülüyor ki, bunlar köprünün çocukları;
 Bunlar işte hayatın, bugünün çocukları...
 Bakın!.. Birisi yana eğerek kasketini,
 Güneşe yalattıyor kabuk tutan etini...

Kimbilir ki bu çocuk ne işler işleyecek?..
 Belki üç kuruş için birini şişleyecek,
 Yahut bir mağazanın delegecek kasasını,
 Bu vaka artıracak mücrim piyasasını:
 Hemen kolundan tutup atacaklar hapse...

Fakat ya onun cürmü tamamen bizdeyse?..
Çünkü o, cemiyetin, bizim mağdurumuzdur,
Onu bu hale koyan bizim kusurumuzdur...
Biz şüphelenmiyoruz mesuliyetimizden,
Fakat böyle sürünen bu çocuklar da bizden...
Bu zavallıların da kanı ve eti bizim,
Bu çocukların bütün mesuliyeti bizim...

Bir parça düşünelim biz de vazifemizi...
Çünkü bu nesil yarın tel'in edecek bizi...
Bu biçare sürüyü geliniz kurtaralım!
Biz onları bir öz kardeş gibi saralım...
Onlar kendilerine açılan bir âgûşa
Nasıl atılacaklar bilseniz koşa koşa...
Ah! Onlar tutunacak birer el arıyorlar,
Bize yalvarıyorlar!... Bize yalvarıyorlar...
Sırayla oturmuşlar dubanın kenarına
Güneş hayat veriyor köprü çocuklarına...

1926 (*Servetifünun*, 25.11.1926)

KÖPRÜNÜN GECELERİ

Bir saat, ta uzaklarda ikiyi çaldı...
 Şehir artık kâbuslu bir uykuya daldı...
 Sarınarak ben de eski bir pardesüye,
 Sağa, sola yıkılarak indim köprüye...

Ne dizimde kuvvet, ne de cebimde para...
 Bilmiyorum niçin geldim ben buralara!..
 Hava berbat... Deniz ulur, gökyüzü ulur
 Bu soğukta iliğime işledi yağmur..
 Bakmayarak fırtınanın boğuk sesine
 Çöküverdim köprünün bir kanepesine...

Deniz bazan susup bazan homurdanıyor;
 Üsküdar'da birkaç ışık sönüp yanıyor:
 Eşelenen kıvılcımlı bir mangal gibi...
 Gece sarmış etrafı bir siyah şal gibi...
 Kırbacını dalgaların vurup sırtına;
 Onları da kudurtuyor şimdi fırtına...
 İşte böyle yerler, gökler saçarken ölüm,
 Ben buraya nasıl geldim, onu düşündüm:

Bir bardayım, eğlencesi, zevki yerinde;
 Bütün gözler sahnedeki Rus dilberinde...
 Büküldükçe ihtirasla onun kolları,
 Sarhoşların alkışları sarsıyor barı...
 Cüzdanlardan birer birer çıkıp liralara,
 Kafaları dumanlıyor buzlu biralar.
 Elllerinde çalgılar, perişan, harap,
 Deli gibi çırpınıyor bir sürü Arap.
 Hummalı bir hararetle başladıkça dans,
 Kuduruyor vücutları saran ihtiras...

Bu coşkunluk azalıyor geçen vakitle;
Dağılıyor sonra yavaş yavaş bu kitle.
Sallanarak fırlıyorum ben de dışarı.
Vücudumu kavırıyor bir kış rüzgârı...
Veriyorum saçlarımı vahşi boraya,
Düşüyorum bir serseri gibi buraya...

Ufuklarda pembe pembe belirdi şafak...
Ah yarabbi!.. Biraz sonra sabah olacak...
Ben halbuki dün geceden beri uykusuz,
Büzülüyor üşüyorum, her tarafım buz...
Hiçbir şeyi artık kavramıyor dimağım,
Pek bitkinim, bilmiyorum ne yapacağım...
Ah... Gittikçe çoğalıyor kafamdaki sis
Bir köşede uyusaydım görmeden polis...

1927 (*Servetifünun*, 6.1.1927)

KÖPRÜDE SABAH

Gece, yavaşça siyah mantosunu sürükler
Vapurlar, şimdi suya bırakılmış kütükler,
Ufuk, banyo edilen bir fotoğraf camıdır...

Dağlar dudaklarını boyar pembe bir tüyle
Köprüde fersiz gözler açılır üzüntüyle:
Sabah, ıstırap çeken kalplerin akşamıdır...

Kollarını gererken iş bekleyen bir sandal,
İlk ışıklar açılır esmer sularda dal dal;
Rüya görür kıyılar bir uyanık uykuda...

Gecenin bir mehtabı andırırken sonları,
Gemi fenerlerinin ziyadan bastonları
Kaybolur ağır ağır kurşunleşen suda...

Paslı mızraklar gibi uyuklayan direkler
Bir gün yapacakları muhayyel cengi bekler,
Uçuşur beyaz deniz kuşları alay alay...

Buruşuk bir deriyi andırır titreyen su,
İner merdivenlerden ilk vapurun yolcusu,
Uyandırır ihtiyar köprüyü bir tramvay...

1928 (*Meş'ale*, 1.8.1928)

SERSERİNİN ÖLÜMÜ

İki üç gece kuşu ötüşürken derinde,
 Hayaletler uçtu bu yangın yerlerinde.
 Gölge gibi yokluğa karıştı yanık evler
 Bacalar gökyüzüne uzanan iri devler
 Gibi yumruklarını karanlıklara sıktı...
 Gece ümitsizlerin kalbinden karanlıktı.

Bir silâhın alevi yırttı bu karanlığı,
 Görüldü bir vücudun yerinde sallandığı...
 Uzakta kaybolurken hızla koşan adımlar,
 Kucakladı kanlı bir vücudu kaldırımlar...

Bir kurşunla yerlere yıkılan bir serseri
 Kazıyor tekmeliyor ayaklarıyla yeri...
 Gemi halatı gibi kolları geriliyor;
 Vücudu yılan gibi kıvrılıp seriliyor...
 Ölümün korkusudur şimdi beynini yakan.
 Bir ıstırap nehridir ağzından dökülen kan.
 Gözleri deli gibi fırlamış çanağından;
 Yaşlar yuvarlanıyor ateşli yanağından...
 Dalga dalga kan olmuş mor çiçekli mintanı,
 Göğüsünü parçalayıp çıkmak istiyor canı...
 İstırap korku hüznün gözlerinde birikmiş,
 Sönük nazarlarını sabit bir yere dikmiş.
 O gözler bazan her şey bazan da buzlu bir cam...

Renksiz dudaklarını araladı:

–Ah anam!..

Acı bir hırılıyla parçalandı gırtlığı;
Ecel çözdü hayatla arasındaki bağı.
Çenesi yana düştü gözünün ferisi söndü,
Vücudundaki en son hayat eseri söndü...
Halbuki bir zamanlar bu da kabadayı imiş,
Bu da adam öldürmüş bu da canlara kıymış;
Günahının tokadı onu da yere serdi:
Kuduz köpek gibi sokaklarda geberdi...

1927 (*Hayat*, 4.6.1927)

Buruşuklar

BURUŞUKLAR

Hastayım, hasta... Ölgün...
Gördüm yüzümde bugün:
Bir sürü buruşuklar...

Daha yirmi yaşında
Beliriyor karşımda,
Siyahlaşan ufuklar...

Ne kadar boşmuş hayat.
İşte, bana birkaç hat
İhtiyarladın! diyor...

Bu çizgiler bir nehrin,
Yatağındaki derin
Çukurlara benziyor:

Bir sel gibi ömrümüz,
Akarak gece, gündüz
Kazmış bu çukurları...

Biz ki sönmüş bir koruz;
Bilmem ne bekliyoruz
Böyle benzimiz sarı...

İLK BEYAZ SAÇ

İnmiş sırtıma ömrün,
İnsafsız bir kırbacı.
Gördüm başımda bugün:
Beyazlaşan ilk saçı.

Şimdi bana hoş gelen
Bürümüş gibi aklar
Yarın öbürgün birden
Bire çoğalacaklar.

Beni okşa, sar diye
Bana yalvaran çiçek,
O gün ihtiyar diye
Başını çevirecek...

Fakat bu bir teamül
Kâinat kadar eski...
Boş yere üzül
Dünya buna değmez ki...

Biraz kalender olmak:
İşte hayatın ilmi.
Âlemde heder olmak
Pek tabiî değil mi?..

Elbet ihtiyarlayıp
Toprağa döneceğiz
Biz bir günde parlayıp
Bir günde söneceğiz.

1926 (Çağlayan*, 1.3.1926)

* Sami N. Özerdim'in bibliyografyasında bu şiir *Servetifünun'* da yayımlanmış olarak geçmektedir. c.LX, sayı 1567/102, 28.10.1926.

BABAM İÇİN

Allahım!... İşte bugün,
Şu zavallı ömrümün
En matemli bir günü.

Elim böğrümde kaldım,
Ben bugün haber aldım:
Babamın öldüğünü.

Bitti hayatın tadı,
Bu haber bırakmadı,
Dudağımda tebessüm.

Kalbim oyuldu yer yer,
Aman Yarabbi, meğer
Ne acıklı imiş ölüm.

Daha birkaç gün evvel,
Yüzümü okşayan el,
Şimdi toprak oluyor.

Kendi vücudum kadar
Bana yakın olanlar,
Birden, uzak oluyor.

Ah Baba!.. Daha düne
Kadar senin göğsüne
Saklıyordum başımı.

İnan babacığım, inan,
Bu ateş, menba'ından
Kuruttu gözyaşımı...

1927 (Güneş, 15.1.1927)

ÇAKIR

Altın saçlarını sıkıca tarar,
Sonra iki örgü yana bırakır;
Ayağında pembe dallı mor şalvar,
Taze gelin gibi süzülür Çakır...

Beyaz ellerine kına yaraşır,
Mavi gözleriyle bir içim sudur.
Efeler onu el üstünde taşır;
Köyün bir tanecik orospusudur.

Çakır'sız olamaz hiç bir eğlence
Herkesin gönlünü kaplar çünkü sis...
Bazan mal olsa da iki üç gence,
Yine Çakır'ını ister her meclis...

Geniş meydanlarda yakılır çıra,
Çakır nazlı nazlı dokunur "def"e...
Süt gibi rakıyı sunar Çakır'a
Gür bıyıklı, ateş gözlü bir efe...

Gitgide açılır sırma cepkenler;
Kıllı göğüslerinden süzülür rakı.
Bazan birisinin bağına girer,
Elma soymak için alınan çakı...

Çakır yılan gibi döner, kıvrılır
-Sırma saçlarında fildişi tarak-
Tabanca çekilir, bıçak sıyrılır,
O döner elini şıkırdatarak...

Yalnız bazı kere taze gelinler,
"Bize kocamızı ver!..." diye inler...
O zaman Çakır'ın gözü doludur...

O zaman gözünün önüne gelen
Cepheden şehitlik alıp yükselen
İncecik bıyıklı bir yavukludur...

1927 (*Güneş*, 1.9.1927)

SAFO

Bir abanoz şamdanı andırırken zeytinler,
Yürüyen cariyelerle oynadı güvercinler;
Mermer basamaklardan bahçeye indi Safo...

Akşam düştü havuza bir kuru yaprak gibi,
Bir genç kız yanağında dolaşan dudak gibi,
Yumuşak çimenlerde bir an gezindi Safo...

Nemli yapraklarıyla mandarin ağaçları,
Bir kadının güneşte kuruttuğu saçları...
Meyveler, tütsü gibi dağıttı kokusunu...

Bahçenin granitten duvarları bir surdu
Birçok ümitsiz adam orda dolaştı durdu...
Duvarların dibine defnetti uykusunu...

Ve onlar ağlarken tunç kapıların dışında,
Safo'nun ihtiraslar parlardı bakışında,
Cariyelerin ince bellerine el attı:

İlâhların verdiği kusursuz güzellikle,
Erkekler ellerini uzatmasınlar diye;
Safo âşıklarını kadınlarla aldattı...

SEVDASIZ

Derler ki:

"Dünyada sevdasız yaşanmamış
 "Bir kalp gösterir misin bu ateşte yanmamış?"
 "Aşk öyle bir şeydir ki kimini sevindirir,"
 "Okşar, bahtiyar eder, gözyaşını dindirir..."
 "Tabiatı tıpkı talih gibidir, yâr olmaz kimine de"
 "En samimi ateşle çırpınan bir sinede"

"Kıyametler koparır, fırtınalar yaratır,"
 "Bazan bir demet güldür, bazan kanlı bir satır."
 "Lâkin sevişmişiyerek geçen ömür hederdir;"
 "Dünyada âşık olmak herkese mukadderdir..."

Ben kulağımdaki bu sözlerin tesiriyle,
 Ateşli gençliğimin en derin tesiriyle
 Yuvamı bir kuş gibi süsledim, çiçekledim.
 Haftalarca kendime bir sevgili bekledim...

Bu haftalar ay oldu, bu aylar sene oldu,
 Fakat bilmiyorum bu kadınlara ne oldu?..
 Kimsesiz günlerimde hiçbirisi gelmedi,
 Bir bülbülün şen sesi odamda yükselmedi...

Ben de kendi kendime: "Bekleme gönül!" dedim...
 "Bir kadının yoluna bakmak tenezzül!..." dedim...
 Zaten nazlanıyordu hangi kadına baksam,
 "Aşka yuf olsun dedim eğer yalvaracaksam."

Atmayı göze aldım hayatımı bir yasa.
Kırmadım gururumu önlerinde... Hülâsa
Ne onlar bana geldi, ne ben onlara gittim
Sahipsiz bir mum gibi gençliğimi erittim...

Şimdi aşka bir heves duymuyorum kendimde...
En ateşli demimi böyle boş geçirdim de
Yine bir kadın için gururum baş eğmedi,
Dudaklarım bir kadın dudağına değmedi...

1927 (*Servetifünun*, sayı 1599/125, 1927)

Oyuncak

NEFES

Abdülkadir Geylani Hazretlerine

Kalplere serptiği kıvılcımlardan
Bir ışık yanıyor ya Abdülkadir...
Gönüller zâtını bize aşk sunan
Bi ilâh tanıyor ya Abdülkadir...

Bilirsin gönlümün ne duyduğunu
Karşında tekrara hacet yok bunu
Benliğim önünde ululuğunu
Daima anıyor ya Abdülkadir..

Başımız önünde geliyor yere
Işıklar dağıttın sen gönüllere
Pak tarikatına giren bir kere
Seni nur sanıyor ya Abdülkadir...

Ulviye nuruyla bizleri besle
Uğrunda ölelim biz de hevesle;
"Sabah"ın kalbi bu taze "nefes"le
Beraber kanıyor ya Abdülkadir...

HAYAT

-Kalender-

Gafil!.. San ki bilinmez bir kuvvete esirsin.
Çelimsiz varlığınla neyine güvenirsin?..
Hiçiz... Sadece hiçiz... Kulaklarına girsin:
Yularımız tutan mukadderin elidir.

Hayat ki akıp gider bulanık bir su gibi,
Korkulu rüyalarla geçen bir uyku gibi...
Çabalama... Kabul et bunu olduğu gibi!
Hayattan fazla bir şey bekleyenler delidir...

Hakikat, sanat, ilim masaldan ibarettir,
Aşk iki cins beyinde tutkaldan ibarettir.
İnsanlar ki bir sürü aptaldan ibarettir;
Gülmeli, kahkahayla bunlara gülmelidir..

HAYAT

-Mefkûreci-

Hayat ne fazla glmek, ne de yasa girmekdir,
Mevzuatı çığnemek, talihi devirmektir...
Dünyayı parmağının ucunda çevirmektir...
Yaşamak, yatağından seller gibi taşmaktır.

İnsan ki gelip geçer dünyadan nefes gibi;
Ne büyük ıstıraptır yaşamak herkes gibi?..
"Ykseksin!" Tatlı bir ses olamaz bu ses gibi
Yaşamak; kartal gibi göklerde dolaşmaktır.

Hâlik ki her mahlktan başka yarattı bizi
Zaman bir avuç toprak yapsa da cismimizi
Kâinat hayretlerle anmalı ismimizi
Yaşamak, asırları bir hamlede aşmaktır...

1928 (*Irmak*, 1. 4. 1928)

HAYAT

-Bedbin-

Ölü bir külçesiyim şimdi kemikle etin,
Dimağım pençesinde sonsuz bir rehavetin.
Beyhudedir ey gönül, beyhudedir gayretin!
Kıvılcım bile yokken ocak körüklenir mi?..

Zaten ne bulmuşum ki yaşamakta tat diye
Gönlüme çok söyledim can yükünü at!.. diye
Sorarım sana gafil hiç insan hayat diye
Omuzları çökerten bu yükü yüklenir mi?..

Kimse baş çevirip de bakmayacak gebersem,
Bilmem gönül ne cevap verecek şöyle dersem:
Gayen ne bu manasız yaşayıpta a serssem,
Böyle paçavra gibi ömür sürüklenir mi?

1928 (*Servetifünun*, 19.4.1928)

ÖTEKİ ŞİİRLER

ŞARKI

Uçsun güzelim aşkımızın kâmu udundan
Aksın güzelim ruhumun âlâmı udundan
Çıksın feleğin reng-i siyehfâmı udundan
Aksın güzelim ruhumun âlâmı udundan

Düşsün varak-ı kalbe senin jâle-i nağmen
Sarsın güzelim her yanımı hâle-i nağmen
Aksın güzelim benliğime nâle-i nağmen
Uçsun güzelim ruhumun âlâmı udundan

(Çağlayan, 20.10.1341)(1925)

NEDÂMET

Hicran yollarında ben
Daha inleyecektim
Bir felâket gelmeden
Çabuk elimi çektim

Hele artık kurtuldum
Bir küçücük hicrânla
Aşktan kalmadı korkum
Hakka sarıldım cânla

Gel ey günahkâr güzel
Sen de sarıl Allaha
Dünyada yalnız o el
Hitâm verir her âha

(Çağlayan, 10.12.1341) (1925)

AŞK BAŞLANGICI

Sıtkı Őükri'ye

Gönlüm eş arasın da
Sizlerin arasında
Bir tane eş bulmasın?

Kalbimde sizin için
Parlayan için için
Sakın bir aşk olmasın?

Tutulduysam bir aşka
Bu sevda hiç bir başka
Gönülden bilinmesin

Yalnız sizin gönlünüz
Ağlayan gece gündüz
Bir zavallı var demesin.

(Çağlayan, 15.1.1926)

KÜMESTE SABAH

-Vâlâ Nureddin Beğ-

Gün, parlayıp derinden,
Kümesin üzerinden
Gökyüzünün daldığı
Boğucu karanlığı
Dağıttı nefes, nefes...

Önce uyandı kümes.
Öttü kızıl bir horoz,
Çırpındılar toprak, toz
Dağıtarak tavuklar...

Şu tarafta uyuklar
Bir iki tembel hindi;
Beri yanda gerindi
Bizim çoban köpeği...
İki üç su ördeği,
Koşuştular ileri;
Su birikintileri
Bu hücumla bulandı...
Karanlığın yasından
Kurtuldu kümes artık.

Hafif bir kargaşalık
Bu tarafta belirdi:
Elinde yemler girdi
Çiftçi kadın bahçeye,
Bağırdı: Geh! Geh! diye...

Düşük ve kirli beyaz
Kanadiyle birkaç kaz
Yerleri süpürüyor...
Ne saf hayat sürüyor,
Burada yaşayanlar;
Bu kaygısız hayvanlar...

(*Servetifünun*, 28.10.1926)

ACABA

Elâ gözünden akan
Ateşli nazarların.
Acaba acımadan
Kimi yakacak yarın?

Dudakların acaba
Kimlerle öpüşecek?
Kimler yarın acaba,
Tuzacağına düşecek?

Anlıyorum, bizlerden
İntikam alıyorsun.
Lâkin ey kadın bilsen,
Nasıl alçalıyorsun.

(*Servetifünun*, 11.11.1926)

GECENİN KEMANI

Yüzü parladı ayın,
Bir ses geldi uzaktan:
Hasta, yorgun bir kadın
Şimdi çalıyor keman...

Eriyor, bükülüyor,
Ayın altında evler...
Kemandan dökülüyor,
Semailer, peşrevler...

Keman hırçın, mariz,
Asabını geriyor;
Dalgalanan birkaç iz,
Karanlıkta eriyor...

Bazan hazin bir beste,
Gönüllerde yanıyor;
Geceden deste deste
Nağmeler toplanıyor...

Sen, ey karanlıklara
Hicran dağıtan kadın!
Git başka bir diyara!
Kalbimi parçaladın...

(*Servetifünun*, 18.11.1926)

MUALLİM

Karşımızda heykel gibi başı dik duran,
Yüzümüze gururunun ışığı vuran
Bir muallim, insanlığın itilâsıdır...

Bir muallim, fakat öyle bir muallim ki:
–Bunu yazmak öyle acı, öyle elim ki...–
Giryeye bugün onun zevki, gam gıdasıdır.

Bir feragat içersinde geçer hayatı,
Bu ilâhî yaşayışın tek mükâfatı:
Sefaletin kendisini boğan yasıdır.

Muallime dudak büken ey gafil uyan!..
Para değil bu mesleğe onu bağlayan,
Hocalığın sihirli bir iptilâsıdır...

Ölecekler bırakmadan belki hiçbir iz;
Fakat dünkü talebeler, bunu biliniz:
Muallimler, asrımızın evliyasıdır...

(*Servetifünun*, 23.12.1926)

NE KAZANDIK?

Siz daha sedefinde
Bâkir bir incisiniz;
Belki birincisiniz
Âşıklar hedefinde!

Siz bir bülbülsünüz ki
Sesine doyumuyor.
Öyle bir gülsünüz ki
Sararmıyor, solmuyor.

Biz âşık olduk size,
Bilmem ki ne dersiniz?
Sanırım gülersiniz
Bu deliliğimize!...

Red göreceğiz belki
Arzu en güzelinden:
Biz bu sevda selinden
Nasıl kurtulalım ki!...

Daima sizi sandık
İlâhe, güzellikte!
Acaba ne kazandık
Gönlümüzü verdik de?..

(*Servetifünun*, 3.2.1927)

GAZEL NAZİRESİ

Karın doyurmak için ihtikâre dek gideriz
Bugün bir ekmek için terk-i yâre dek gideriz

İnad edip bu sefâlet devma ederse yine
Gıdâsı bol bulunan bir diyâre dek gideriz

Bu hâl-i cû'kuruttu sirişk-i çeşmimizi
Bükâyı terkederek âh ü zâre dek gideriz

Bakın ki fakrile düştük bu hal-i küfre fakat
Derûn-ı duzeh-i âteş-nisâre dek gideriz

Pelâspare-i süflî bedûş nâle begam
Gıdâ gıdâ diye ka'r-ı mezâre dek gideriz

(Çağlayan, 15. 3.1927)

"ÖKSÜZ KIZ" MASALI *

-Hocam Ali Canip Beğe-**

Ufuklarda yaralı bir göğüs kanıyor,
Ovalarda kızıl kumlar dalgalanıyor;
Rüzgârlara haykırırken yalçın kayalar;
Uğulduyor nihayetsiz, engin yaylalar..

Bu kış günü bir öksüz kız elde bakracı,
Merhametsiz rüzgârlarla dağılmış saçı
Su almağa gidiyordu... Sırtı çıplaktı;
Karanlıkta artan soğuk sırtını yaktı...

Şişirmişti karlar küçük ayaklarını,
Esen rüzgâr dondurmuştu kulaklarını.
Zavallının karnı açtı, gözü yaşlıydı.
Düşe kalka gidiyordu, çok telaşlıydı.
Bir kasırğa koptu birden, kızını ağlattı,
Güzel, narin vücudunu yerlere attı...
Yukardaki saraydan gördü bunu ay,
Gözlerine zindan oldu birden bu saray...
-Soğuk kızın gül yüzünü kavuruyordu-
"Ay", bir anne gibi tatlı sesiyle sordu:

Çıldırдың mı kız?
Niçin yapıalңыз
Çıktın dışarı?

Görmedin mi sen?
Dışarda esen
Deli rüzgârı?

* Eski Türklerdeki aşk üsturelerinden biridir.

** Ali Canip Yöntem (1887-1967): Şair, yazar ve edebiyat tarihçisi. (A.Ö)

Öksüz kız bu tatlı sesle önce ürperdi
Lâkin sonra sakinleşti ve cevap verdi:

Ay, sorma benden,
Bilmiyorum ben
Bu nasıl şeydir...

Yalnız derdim çok,
Bir sevincim yok,
Anam üveydir...

Hıçkırıklar kesti kızın ince sesini,
Zaten "Ay" da anlamıştı neticesini,
Onun için ısrar edip sormadı fazla;
Ve titredi kalbi acı bir ihtizâzla,
Gözlerinden yere billûr yaşları indi...

Bir çalının içerisine girdi kız şimdi.
Lakin birden "Ay"ın sesi sarstı kumsalı:
"-Kucağında bir inci var, ben ona, çalı!.."
"Hazırladım atlas çadır, ipekli sedir,"
"Hadi çalı, öksüz kızı al bana getir!.."

Birdenbire bir silkindi, çalı at oldu,
Dikenleri ona ipek bir kanat oldu;
Yavaş yavaş yükseldi, gökler alçaldı,
"Ay", bu kızı bakracıyla yanına aldı...

İşte o günden beridir
"Ay"ın çehresi değişir,
Kızın değişen haliyle...
Ay bu kızın hayaliyle
Bazan parlar, bazan söner,
Âdeta şaşkına döner.

Kız bazan girer otağa;
Başlar halı dokumağa,
"Ay"ın yüzünü o zaman
Hasretle sarar bir duman,
Bir hilâl olur yeisle;
Gittikçe artan bir sesle
Beyaz çehresi kirlenir...

Bazan kızın keyfi coşar:
Bakraçla göle koşar
Ve Ayın çektiği çile
Biter... Coşkunun bir sevinçle
Gülen yüzü bedirlenir...

Gökte büyük bir "Dev" vardır,
Her zaman "Ay"ı kıskanır:
Güzel kız ondadır diye;
Kavga eder bir düziye
Öksüz kızı kapmak için,
Ve kendisi için için
Kızın aşkına taliptir.

Yirmi beş gün Ay galiptir,
Yüzü parlar süzgün süzgün
Lakin heyhat, ayda üç gün
Bu "Dev" galip gelir "Ay"a,
Ay da başlar ağlamaya
Hiçkırıklarla boğulur,
Yüzü yaşlarla sararır,
Sonra kararır, kararır,
Tam üç gün görünmez olur...

(Hayat, 24.3.1927)

DERE

Niçin bu derenin suları kara,
Niçin böyle hırçın akıyor dere?..
Niçin deli gibi koşup kenara,
Billûrdan kancalar takıyor dere?..

Arzun tutunmaksa eğer sahile,
Ey dere, bu coşkun gayret nafile!
Bu sahil ki savmış nice kabile
Seni tutar mı, ey suyu mor dere?..

Ağlama ey dere!.. Gürültüsüz ak...
Kader bu: Ne yapsan suyun akacak!
Çok zordur çırpınıp tutunamamak:
Fakat bir kere de bize sor dere!..

(*Servetifünun*, 12. 5.1927)

KALBİMDE AŞKINIZ

Saçlarınız bir sabah güneşinin ışığı,
Elleriniz beyaz bir yasemin demetidir;
İnsafsız tali'imın önünüze attığı
Benim çılgın gönlümün çılgın muhabbetidir...

Gözünüzün rengi nasıldır bilmiyorum,
Çünkü ne zaman baksam gözlerim kamaşıyor.
Gönlüm şimdi ufak bir sevinçten bile mahrum,
Yalnız sizi kazanmak emeliyle yaşıyor...

Bilmezsiniz kalbimin ne türlü çarptığını!
İşte, benim ömrümün musikisi bu sestir...
Kızıl dudaklarınız birer ateş yığını
Benliğim de onlara âşık ateşperesttir!..

(*Servetifünun*, 15.9.1927)

BİR MACERA

Nahid'e

Önce kalbim ufak bir kıvılcımla tutuştu,
Bir yığın saman gibi şöyle parladım gitti...
Fakat şimdi saçlarım beyaz, yüzüm buruştu;
Daha yirmi yaşında ihtiyarladım gitti!..

Neticesiz bir aşka verdim gençliğimi,
Ne ufak bir temayül, ne bir iltifat gördüm...
Önünde yalvararak söylerken sevdiğimi,
Gözlerinde yüzüme inen bir tokat gördüm...

Bu bir taraflı aşkta hiç durmadan, Allahım,
Ümitsizlik sararken beynimi bir ağ gibi;
Ben yine seviyorum onu... Aman Allahım!...
Bir macera görmedim ben bu macera gibi...

(*Servetifünun*, 2.2.1928)

NEFES

Gök Alp'a ithaf

Kalplere serptiğin kıvılcımlardan
 Bir ışık yanıyor ey büyük nebî...
 Gönüller, zâtını bize aşk sunan,
 Bir mürşit, tanıyor ey büyük nebî.

Bilirsin göynümün ne duyduğunu,
 Karşında tekrara hacet yok bunu,
 Benliğim önünde, ululuğunu
 Daima anıyor ey büyük nebî.

Başımız önünde geliyor yere,
 Işıklar dağıttın sen gönüllere.
 Milliyet aşkını duyan bir kere
 Seni nûr sanıyor ey büyük nebî.

Mefkûre nûruyla bizleri besle,
 Uğrunda ölelim biz de hevesle;
 Gençliğin kalbi bu taze nefesle
 Beraber kanıyor ey büyük nebî.

(*Atsız Mecmua*, 15. 7.1931)

BENİM AŞKIM

Bir kalemin ucundan hislerimiz akınca
Bir ince yol onları sıkıyor, daraltıyor;
Beni anlayamazsan gözlerime bakınca
Göğsümü parçala bak kalbim nasıl atıyor.

Daha pek doymamışken yaşamının tadına
Gönül bağlanmaz oldu ne kıza, ne kadına..
Gönlüm yüz sürmek ister yalnız senin katına.
Senden başka her şeyi bir mangıra satıyor.

Sensin, kalbim değildir, böyle göğsümde vuran,
Sensin "Ülkü" adıyla beynimde dimdik duran.
Sensin çeyrek asırlık günlerimi dolduran;
Seni çıkarsam, ömrüm başlamadan bitiyor.

Hem bunları ne çıkar anlatsam bir dizeye?
Hisler kambur oluyor dökülünce yazıya.
Kısacası gönlümü verdim Ulu Gazi'ye.
Göğsümde şimdi yalnız onun aşkı yatıyor.

(Varlık, 15.1.1934)

RUHUMUN DALGALARI

Ruhumun dalgaları, koşup kabarmayınız.
Her damlanız tutuşan göğsüme birer bıçak.
Kalbim bir kayadır ki, nerdeyse yıkılacak,
Hayalden köpüklerle kalbimi sarmayınız.

Dümdüz olsam diyorum, ve kumlu bir sahili
Yalayan sular gibi siz de yavaşlasınız.
Bilmediğim yeni bir masala başlasanız,
Çekilse kulağımdan hatıraların dili.

Ey eski günler artık bana yaklaşmayınız,
Ey hayaller, vurmayın kalbimin sert taşına.
Bütün bir hayat bile değmez bir göz yaşına,
Ruhumun dalgaları, köpürüp taşmayınız.

(*Varlık*, 15.4.1935)

Der Vâsf-ı Yârân: "Terkîb-i Bend"

Nâzımı: Sabâhaddin ALİ

1928-1929. Pertev ve şürekâsına mahsûs nüshadır.*

MÛTÂLİ'NE:

İşbu terkîb-i bend, yâran-ı bâ-safâ vâsfında, Ruhî-i Bağdâdî Efendimizi tanzîren yazılmak istenilmiş bir nazımpâredir. Kalem-i âcizden daha eyüsinin çıkması bi'ttab' asîr idi. İklîm-i Frengê rû-be-râh-ı âzimet olmadan evvel hitâmı arzû edilmiş ise de kemâl-i acimizden buna imkân bulunamayup iki bendi Küffâr diyârında tertîb edilmişdür. Ammâ vahdetin muhâfazası için bu bendlerin nazmında dahi kendümüzü İstanbul'da farz eylemişizdür.

Ba'zı mübhem gibi olan yerler için zîr-i sahîfede şerhler verilmiş ise de daha tafsîlatlı îzâhât için Medrese-i Edebden Pertev Nâilî ve Hüseyin Nihâl Mollalara mürâcaat muvafıkdur.

Ba'zı bendlerin tarih-i nazımları arasında bir hayli mesâfe bulunmağıla vukû'u melhûz olan tezâdlar nazar-ı afv ile görüle.

Terkîb-i bendde her ism-i hâsın tezekkür edildiği mısra' hizâsına bir adet* işâreti konulmuşdur. Birinci tezekkürde doğrudan doğruya isim yazıla gelmişdür.

Bu nazımın mümkün mertebe hoşâ gidecek şekilde olmasına sa'y ü ikdâm edildi; muvaffak olunmadı ise sa'yimizin

* "Melâhat'a mahsus nüshadır." Togar nüshasının ilk sayfası, 2. sayfada "Kemâl-i keremimizden bilâ-bedel ihdâ edilmiştir." notu var.

noksânından değil, acimizin kesretindendir. Ehl-i irfânın ise hilkat kusurlarını tahtie eylemeyecekleri bedîhîdür. Bu defterin emâneti de mesbûk-ül-ism Pertev Nâilî Mollaya tevdi kılınmuştur. Vakfiyyesi melfûfdur.

Ed-dâ'î
Sabahaddîn Alî

Mukaddeme*

İstanbul'da vâki Yüksek Muallim Mektebi ve Darülfünun talebesinden bazı ehibba ve yârân ve biraderân ve hemşireler vasfında kaleme alınagelmiş olan işbu Terkib-i Bend, Yüksek Muallim Mektebi ve Darülfünun Edebiyat Fakültesi talebesinden Pertev Naili Beye ithaf olunmuştur.

İşbu Terkîb-i Bend'in bir kısmı İstanbul'da, bir kısmı memâlik-i Cermen'de ikmal edildiğinden aralarında vahdet noksanı görülen bazı yerler bulunması da melhûzdur, nazar-ı afv ile bakıla...

Derûn-ı "Terkîb-i Bend"de geçen bazı mübhem yerler zîr-i sahifede şerhler verilerek anlatılmağa gayret edilmiştir. Vasfları yapılan kimseler hakkında tafsilâtlı bir kâğıd melfûfdur... Yalnız Ekrem Reşid ismi fazlaca geçer ki sebebi hikâye edildi:

Bu Ekrem Reşid Molla yârân vasfında hece vezni ile bir terkîb-i bend yazdığında âciz "Bu terkîb-i bend güzel değil... Hem terkîb-i bend aruz ile yazılır" demişti. Ehibba, bilhassa terkîb-i bendde zikri geçen Nihal Molla "Öyle ise sen bir tane iyisini yap, biz senin iktidarından eminiz" deyu beni pohpohlayı israr ettiklerinde dayanamayub tahrire ve nazına başladım... Bir hayli gayret sarf eyledim, meydana iyi bir şey çıkmadı ise bu gayret ve mesâfimizin azlığından değil aczimizin

* Asım Bezirci'den aldığım Togar nüshasındaki bu "Mukaddeme", Boratav nüshasında yok. Boratav nüshasındaki "Mütâli'ine" bölümüyle "Mukaddeme" arasında kimi benzerlikler görülmekte, hattâ kimi sözcüklerle kimi cümleler yinelenmektedir. "Mütâli'ine" bölümü ise öteki iki nüshada da yoktur.

çokluğundandır. Ehl-i irfânın ise hilkat kusurlarına nazar-ı tahtie ile bakmayacaları bedihidir... Bu defter Melahat Hatuna vakfedilmiştir.

Vakfiyye*

Kıdvat-ül-uşşâk, kubbet-ül-merâk, umdet-ül-erbâb-ı illet-i ihtinâk, âşık-ı şûrîde-dil ü bed-âvâz, gurâb-ı şûm u bî-pervâz.

Beyt

Mest-i mey-dür şâir-i pür-velvele

Âşiyânıdır Makarr-ı Hergele

Nâzım-ı terkîb-i bend-i latîf, fakîr-i bî-resent ü lif, haliyen diyar-ı Almanya'da Postdam kariyesinde mukîm Sabahaddîn Alî, revîş-i sakîm, ahîren nazmeylediği dokuz adet bend-i pürma'nâ, bir aded rubâî-i pür-ahenk ve bir aded beyt-i bergüzîde ve kıt'a-i duâ'iyeden ki cem'an yüz otuz altı mısra' ve altmış sekiz beytten mürekkeb işbu terkîb-i bend risâlesini mahzar-ı şuhûdda vakf-ı sarîh-i müebbed ve habs-i sarîh-i muhalled ile vakfeyleyüp şurûtunu şöylece beyân eyledi ki:

Mezkûr risâlenin tevliyyeti haliyyen İslâmbol'da Bozdoğan Kemerî civârında Zeynep Hatun Medresesi nâm manastırhânedede mukîm edebiyat-ı atîka-i islâmiyye ve efrenciyye tullâbından Pertev Nâilî dâme izzehu hazretlerine mahsûs olup müşârün-ileyh "erca'î" emriyle lebbeykzen-i icâbet oldukda tevliyyet-i mezkûre mumaileyhin evlâdına ve evlâdı evlâdına ve evlâdı evlâdı evlâdına batnen ba'debatnın meşrûta olup anlar dahi bil-küllîye münkarız oldukda vakf-ı mezkûrun sahâbet ve tevliyyetti Bâyezid Medresesi hâfız-ı kütübü Münîr Efendi hazretlerinin ahfâd-ı berbâdına intikaal eyleye.

* Togar nüshasında yok.

Mezkûr terkîb-i bend-i latîfin harabîden vikaayesi maksadı ile şurûtu şöylece beyân ederim ki: ol risâle zinhâr bir kimse yedinde heft rûzdan ziyâde bulundurulmayup şart-ı mezkûre riâyet etmeyenler ases başı Nihâl Efendi yediyle tecziye oluna ve ammâ sebab-i nazm olduğu evvelki rübâ'ide zikredilen Hatun ile hemşire-i ma'neviyem Mehpâre Hatun bu şartdan ve işbu zecirden muâf tutula.

Zinhâr ve zinhâr işbu terkîb-i bend ukalâ-i zemâne ile nâpuhteler yedine tevdî edilmeye ve bilhâssa İbrahîm Mütefferrika îcâdı tab' itlaak olunur bid'ate sapılmayarak ilâ yevm il-Kıyâme şekl-i evveli ile muhâfaza olunup istinsahında dahi hurûf-ı latîni zinhâr ve zinhâr isti'mâl edilmeye.

Ve beher sene muharrem-ül harâmın onuncı günü ezânî sâ'at on ikide bâlâda zikri geçen hâfız-ı kütüb mütebahhirîn-i dehrden Münîr Efendit arafından işbu terkîb, âvâz-ı bülemlend ve savt-ı bed ile usûl ve makamaata ri'âyet olunarak tegannî oluna. Şöyle ki:

Serlevha-i rübai makaam-ı dilkeş-i hâverândan, zirdeki beyt, makaam-ı neveserden; mukaddimemiz peşrev şekilinde yegâh makaamından, ablamız Mehpâre Hatun'un bendi râhat-ül ervâh makaamından, Nâhid Hatun'un bendi çember usulünde suzinâk makaamından, Sa'diyye-i Zerdî Hatun'un bendi zincir usulünde irak makaamından, Belkîs Hatun'un bendi mâhur makaamından, Münevver ve Ulviyye Hatunlar sirto şeklinde ferahfezâ makaamından, Pertev Nâilî Molla kısmı gazel şeklinde makaam-ı râsttan, Hüseyin Nihâl Bey curcuna usulünde hüseynîden, Orhan Şaik Efendi şevkefzâdan, Ekrem Reşîd Efendi nevâ üzerinde uşşâk makaamından, Münir Efendi ağır semâ'î usûlünde tâhir bûselik makaamından, fahriyye-i şâirânemiz ise aksak semâ'î usûlünde sabâdan tegannî olunup, kıt'a-i du'âiyye dahi savt-ı muhrîk ile makaam-ı hüzzâmdan okuna.

Ve ba'del-kırâ'e hâzırûna bükâlarını teshîl maksadiyle birer adet usâre-i basal ile teskiye olunmuş dest-mâl tevzî' olunup işbu dest-mâl ile sâir levâzım mesârifi mürüvvet-medân-ı birâderân tarafından der-uhde edile.

Ve rüfekaadan hüsn-i hatta mâlik birer zât tarafından her bend istinsâh olunup hâlen mahmiye-i Konstantaniye'de

bulunmayan rüfekaaya ve bilhassa Frence diyârında tahsîl-i ulûm-ı şettâ eyleyen Sa'diye-i Zerdî Hatun'a tatar-ı mahsûs ile irsâl oluna.

Ve eğer tahsildâr-ı ervâh cânibinden rûh-ı pür-ıztırâbım kabzolunduğu takdîrde ser-i kabrime semâme-i bend olan rübâ'î hakkoluna.

İşbu vakfiyye-i şer'iiye ma'mûlünbiha mûcibiyle amel olup hilâfından begaayet hazer oluna. Ve bu şurût'-ı hasene ve kuyûd-ı müstahsene minba'd tebdîl ve tagyîr olunmaya.

Tahriren fî senet-ül efrenciyye:

Tis'a aşreyn tis'a mietün ve elf.

Şâhidân-ı hâzırân elkaazi kariye-i Potsdam

Hayrullah

–(DER VASF-I YÂRAN-I TERKÎB-İ BEND)–

Rubâ'î¹

Derdin beni âmâde-i nûş eyler yâr
 Destimde kalem böyle hûrûş eyler yâr
 Yârânı birer bahânedir vafsetmek
 Yâdınla gönül bak nice cûş eyler yâr

Beyt²

Bendimin rencîde olman aşikâr imâsına
 Ben neler koydum anın her beyt-i bî-ma'nâsına.

1 Togar nüshasında "Rubâ'î"nin ikinci ve dördüncü dizeleri şöyle: "Destimde kalem seninle cûş eyler yâr". "Yâdınla gönül böyle hûrûş eyler yâr".

2 Togar nüshasında bu "Beyt" yok.

–Mukaddime–

Ey hâme senin âdet-i dîrînen elemdir
Çün baht-ı siyâhın sana bahşîşi sitemdir

Bir hayli zamândan beri terketdin arûzı
Bir hayli ki hemdem sana peymâne-i Cemdir

Mihnetzede-i dehre tehekküm yaraşır mı
Sen mi bizi handân edeceksin bu ne demdir

Hâmem³ diyor hiddetle dönüp ey koca gaafil
Usturpa değil dest-i sakîlinde kalemdir.

“Ekrem Reşit’in⁴ bendini gördükde susulmaz(1)
Susmak reh-i ma’nîde koşan⁵ tab’ıma gemdir.

Ben vafedeyim zümre-i yârânı da âlem
Görsün sipihr-i nazına kimin bendi alemidir.

Lâkin yeter ey hâme tefâhür, işe başla
*Ekrem⁶ gibi bir kuş vuramazsın iki taşla(2).

3 dedi (Togar).

4 Hasımın bu şekil (Okay).

5 gezen (Okay).

6 Hasımın (Okay).

Mehpâre⁷:

Nazmım sana ilk önce hitâb eyledi Abla!⁸
Zannımca kalem bunda savâb eyledi Abla!

Mihnet-geh-i dünyâ ki bir alûde sadefdir.
Yalnız seni hâlık dür-i nâb eyledi Abla!

Âkıllere cevretmesi âdetdir anın-çün
Bahtın sana da hayli azâb eyledi Abla!

Hak sordu bütün hilkati ma'nâlı yüzünde
Sorduklarına⁹ kendi cevâb eyledi Abla! (3)

Hissetti ki âlemde anın¹⁰ gayrisi boşdur¹¹
Ezvâkını da vasf-ı kitab eyledi Abla.

Belki yanılıp âdem olur zannına düşdi
Ben âcize de hayli itâb eyledi Abla.

Sen kendine devretme lâfı hatm-ı kelâm et
*Mehpâresidir felsefenin Ablamız¹² elbet.

7 Bend başlıkları Okay'da değişiktir. Kimi başlıklar da birleştirilmiştir. "Mehpâre Hatun Bendi".

8 Okay nüshasında "abla" redifi "âyâ" biçiminde. "Âya", şaşkınlık, umut, kuşku bildiren ve "acaba" anlamında kullanılan bir edat. Dolayısıyla beytin anlamına uygun düşmüyor. "Ey" ünleminin bir biçimi olan "eyâ"nın, vezin nedeniyle "âyâ" olarak yazıldığını da düşünemeyiz.

9 Sâdıklarına (Okay).

10 onun (Togar).

11 yoktur (Okay).

12 zâtı da (Okay).

Nâhid¹³:

Bir kâra şurû eyledi kim şimdi dil-i zâr
Terketmesi güç başlaması haylice düşvâr

Müşkil olacak zâtını¹⁴ vasfetmesi gerçek
Ol müşkili yapmakta bile başkaca tad var

Mirrih-misil duhter-i hurşîd-sıfat kim
Rahmetmesi yok âşîka lûtfetmesi âzâr

Eyvâh onun istemeyin vasfını benden
Ben anlatamam aczimi de eylemem inkâr

Yalnız onu bir gün görerek şöylece tenhâ
Açsam ona kalbimde duran ukdeyi tekrâr

Mâdem ki mey-i aşkı kâbul etmeyecekdin
Niçün kadeh-i kalbi şikest eyledin ey yâr (4)

Sus böyle dırâz eyleme âvâzını pest ol
Sus kâmil isen bâde-i¹⁵ hicrân ile mest ol

13 Nâhid Hatun Bendi (Okay).

14 Nâhid'i (Togar).

15 Vâde-i (Okay), yanlış olmalı (A.Ö.)

Sa'diye¹⁶:

Bir demdi ki yâran ile sohbet ederdi
Şimdi ne yapar Bordeaux'da¹⁷ Sa'diye-i Zerdî (5)

Men hasta-dilin dahi bir ablası da oldur¹⁸
Lûtf u kereminden¹⁹ bana bu pâyeyi verdi

Halletmek için felsefe-i bûd u nebûdu
Terketti bizi postumu gurbetlere serdi

Ben olmuş idim vüs'at-i irfânına hayrân
Hulkundaki evsâf ise bir bahs-i digerde

Belkîs:

Bendimde nasıl anmıyayım²⁰ Belkîs'ı ben ki
Bin sabrile gûş²¹ etdi derûnumdaki derdi

Cânân ile sohbetler ederken²² o da vardı
Eyvâh o ne günlerdi ne demlerdi nelerdi

Şimdi bu cefâ-gehte o Leylâ ise ben Kıys
*Zeyd oldu bu nev kıssa-i Mecnûn'da Belkîs (6)

16 Sa'diye-i Zerdî ve Belkîs Hatunlar Bendi (Okay).

17 Bilmem ne yapar şimdi (Okay). Metnindeki yazılışın "Bordo'da" biçiminde olması gerek. Sanıyorum bu yazım biçimi Boratav'ın.

18 Ben "hasta dil"in (Togar), oydu (Okay).

19 Lutf-i kereminden (Togar).

20 anmayayım (Togar).

21 cûş (Okay), yanlış olmalı.

22 hembezm olurken (Togar).

Münevver²³:

Hamdeyleyerek bir dahi Rabb-i müte'âle
Hâmem edeyim vasf-ı Münevverde icâle

Gıptayla bakar ilmüne irfânına Sokrat
Kuvvetçe de meydân okuyor Rüstem-i Zâle

Bilhassa riyâziyyedeki kudret-i ilmi
Girmez kalem-i âcize sığmaz bu makaale

Ulviyye:

Bir duhter-i ulviyye gelir mektebe dâ'im
Şöyle bürünüp haşmet ile bir kara şâle

Leblerde füsûn-ı edeb²⁴ ü ş'ir nümâyân
Gözler takılup kalmış ekaalîm-i hayâle

*Ekrem Reşid'e sormalı mâba'dini lâkin (7)

*Terkeyliyorum ben bu işi mîr-i Nihâl'e.

Lâyık mı bu sevdâ ile hep kendini telh et
*Ey yavru²⁵ Nihâl gel de bize²⁶ derdini şerh et (8)

23 Münevver ve Ulviye Hatunlar Bendi (Okay)

24 füsûn u edeb (Okay), yanlış olmalı.

25 nazlı (Okay).

26 gel bize de (Togar).

Pertev²⁷:

Pertev Hoca ki eviye-i âleme kandır²⁸
İlmiyle kemâliyle de ma'lûm-ı cihândır

Hayran olurum ondaki safiyyet-i kalbe
Ma'sûm tebessümleri başdan başa cândır

* Pertev Hoca'nın vasfını mümkün mü beyân hiç
Maksûd hemen zâtına bir komplimandır

Nihâl:

* Mektepde aceb kim tanımaz Mîr-i Nihâl'i
Bâzusu kavî türkçülüğü hayli yamandır

Almıştır²⁹ Oğuz Beyliği fermânını lâkin
Öz kendini farzetti Hülâgû-yı zamândır (9)

Âşıklığı reddeyledi âşıklara güldi
Hey yavrucuğum gel de benim şapkamı kandır (9-1)

Bir kerre nazar kılsa tanır esnâfı esnâf
Âşık değilim ben diyerek eyleme boş³⁰ lâf

,

27 Pertev Nailî Molla ve Hüseyin Nihal Bey Bendi (Okay).

28 cândır (Okay).

29 Almıştı (Togar).

30 hiç (Okay).

Orhan³¹:

Orhan bırakup şi'ri³² bir ummâna girişdi
Âlim olacak, ilme de mestâne girişdi

Bir müşkili var tab'-ı firengâne-i aşkda
Halletmeye Kaamûs ile Burhân'a girişdi (10)

Her sevdiğini lezzet alır hırpalamaktan³³
Korkum bu ki zen kısmına bühtâna girişdi

Ekrem Reşîd:
Bir sayha-i bitâb gelür³⁴ gûşuma eyvâh
Ekrem yine duhterleri tâlâna girişdi

Gözden geçirip felsefe-i bûd u nebûdu³⁵
On beş kız için âh ile efgaana girişdi (11)

Hilkat şu Sabâhaddin'i pek boşboğaz etmiş
Üç tanesinin ismini ilâna girişdi

*Mim vardır aym vardır efendim pe de vardır
Ciddîsi de var hoppası var züppesi vardır.*³⁶

31 Orhan Şaik ve Ekrem Reşid Efendiler Bendi (Okay).

32 şehri (Okay), yanlış olmalı.

33 alıp hırpalamaktı (Okay), yanlış olmalı.

34 gelip (Okay), yanlış olmalı.

35 felsefeyi, fenni, hukukî (Togar).

36 Ciddisi de var, hoppa da var, züppe de var (Togar).

Münîr³⁷:

Tebdîl³⁸ ederek nükte saçan hâmeyi tîre³⁹
Bir gayret ile başlayalım vasf-ı Münîre

Ekser ediyor hâlet ü etvârını⁴⁰ tehzîl
Kıymet vererek nâzım-ı tahrîr-i hakîre⁴¹

Bilmem beni üzmemde nedir maksadı bilmem⁴²
Bilmem ne gelür bir kediden koskoca şîre

Etvârımızı pest görüp eylemeyin hâr
Meydan okuruz bazı Felâtûn-ı kebîre (12)

Tahsîn:
Kaddin daha genç yaşda dü tâ eyledi Tahsîn
Doğrultmalıdır şükrederek hazret-i pîre

*Ankaa-yı dili âlem-i Neşvet'de hükümrân
Vermez metelik şimdi o sultân ü emîre

*Neşvet ola her yerde onun⁴³ yâr ü nedîmi
*Neşvet ile tayyeyleye vâdi-i kadîmî

37 Münîr ve Tahsîn Mirza Efendiler Bendi (Okay).

38 Tebrîk (Okay), yanlış olmalı.

39 hâme-i tîre (Okay) yanlış olmalı.

40 hâlet-i etvârını (Okay, Togar).

41 fakire (Okay).

42 Okay'da "beni" ve "nedir" sözcükleri yer değiştirmiş.

43 anın (Togar).

Fahriyye⁴⁴:

Ey hâme biraz fazla yorulduñ ama gel de
Medheyleyelim kendimizi biz bu gazelde (13)

Bir böyle hüner⁴⁵ gayret ü ikdâm ile olmaz
Câm-ı hüneri içmelidir bezm-i ezelde

Biz şimdi küçük bir çocuğuz âciziz ammâ (14)
Çok mertebe var kîse-i memlû-yi emelde

Hayrân olacak haşmet-i elfâzıma Nef'î
Molyer öpecek destimi vâdi-î hezelde

Ephem duracak aşk nevâsında Fuzûlî
Yâdım kalacak levha-i ezhân-ı milelde

Eşkâlimi bilmek dileyen şöylece bilsün
Cânânesi aklında ve mey kâsesi elde

İn şair-i gevher sühan ü âşık-ı⁴⁶ lâleşt
Yek derbeder-i dehr ki müştââk-ı visâleşt (15)

44 Vâsıf-ı Şâir-i dua (Okay). Fahriyye-i Şâirâne (Togar).

45 eser (Togar).

46 sũhan-ı âşık-ı (Okay), yanlış olmalı.

Du'â

Bütün günahlarımız kalsa affedilmeyerek
Semâ hazînesi almazdı şerrü şûrumuzı
Sabâh! sende hemân dâmen-i du'âya sığın
Hüdâ mürüvvet edüp affeder kusûrumuzı.

Sübhâne rabbike rabbi'l-izzeti ammâ yesifûn ve selamün
ale'l-mürselîn. ve'lhamdülillâhi rabb'il âlemîn. sadakallâhül
azîm. âmin.

Sabahattin Ali'nin Notları

(1) Ekrem Reşid Bey Efendinin hecâ vezninde ve ehibbâ vasfında nazım eyledikleri terkiib-i letâfet-tertib işaret edilmektedir.

(2) Müşarün-ileyhin hem ehibbâyı vasf etmek, hem de ba'zı temâyülât-ı kalbiyyesini izhâr eylemek suretiyle bir taşla iki kuş vurduğu ifade edilmek istenilmektedir. Vezin zarureti dolayısıyla beyit biraz alt üst olmuştur.

Togar'da:

Ekrem Reşid'in bir terkiib-i bend yazarak hem ahbabları tavşif etmek, hem de bazı hatunlara temayülât-ı kalbiyyesini izhar eylemek suretile; bir taşla iki kuş vurduğuna işaretir. Vezin zarureti dolayısıyla mısra biraz karışık olmuştur.

(3) Ablanın yüzünde öyle istifhâmlı, ma'nâlı çizgiler vardır ki onların cevâbını vermeğe yine yalnız kendi çehresi ve oradaki pür ma'nâ hatlar muktedirdir. Yukardaki beyit onu işaret etmek istiyor; yoksa ablamızın çehresinde hayâl perdesi misillü bir mükâleme cereyân etmediği bedihîdir.

Togar'da:

Ablanın yüzünde öyle ma'nâlı istifhamlar vardır ki insan onları imkânı yok halledemez: Onların cevabını yine kendi çehresindeki ma'nâlı hatlar verebilir... Beyit onu işaret etmek istiyor. Yoksa ablanın yüzünde hayâl perdesi gibi bir muhâvere geçmediği bedihîdir.

(4) Bu isyânkâr beyitte şikest edildiğinden bahs edilen kadeh hâtır-ı âzürde olup koltuk meyhanelerinde kabadayılık için avuç içiyle kırılan kadehlerden olmadığı erbâb-ı irfâna mahfî değildir.

Togar'da:

Bu beyitte şikest edildiğinden bahs edilen kadeh hâtır-ı âzürdemiz olup, koltuk meyhanelerinde kabadaylık için avuç içiyle kırılan kadehlerden olmadığı erbâb-ı irfâna mahfi değildir.

(5) Bu beyti Südlüce tenezzühü yâd-ı tahassürümüze gelerek nazm eylemişizdir.

(6) Leylâ ve Mecnûn kıssası hakkında çok mufassal ma'lûmât için Hasan Âli Beye, olmadığı takdirde Tahsin-i derdmende mürâca'at muvâfıktır. Maksûd-ı ileyhimiz olan O dahi bir hayli tafsilât verebilir.

Togar'da:

Leylâ Mecnûn kıssası hakkında fazla malûmat almak için âşık-ı meşhûr Hasan Ali Beg ağabeyimize mürâca'at etmelidir. Nâhid Hatun da eski edebiyata ziyâdesiyle âşinâ olduğundan ve Farisisi kuvvetli bulunduğundan tafsilât verebilir.

(7) Ekrem Reşit Bey son günlerde maba'dli sinema filmlerine fazlaca müdâvim olmuştu. Bu mısra'ın ve bu şerhin muzmarini de kendileri herkesten eyü keşf ederler.

(8) Nihâl Bey bu nasihatimizle âmil olarak derdini bize şerh edeceği esnâda bir yenisine tutulup buna hâcet kalmamıştı.

(9) Hulâgu'lüğün şiddetini fakirin yumruklanmaktan çürüyen omuzlarından ve muncıklanmaktan moraran yanaklarından su'al eylemelidir.

(9-1) "Külâhımı kandır" tabirinin şapka giydirilerek medenileştirilmişidir. (Togar)

(10) Bu beyt bî-ma'nâ gibi görünür ise de Frengistân tab'ı Burhân-ı Kaat'a mürâca'at olundukta halli müyesserdir.

Togar'da:

Bu satırlar tamamen ma'nâsızdır. Yalnız içerisinde Orhan Şaik ile benim ve daha birkaç erkek arkadaşın anlayacağı bir nükte vardır ki burada izahı münasip görüldü.

(11) Zarûret-i vezn dolayısıyla on beş denilmiştir; yirmi beş, otuza kadar çıkabilir.

(12) Bu fikir nihayetdeki "fahriyye"de ifade edilmek lâzım gelir idi ise de karışıklığa gelüp buraya girmiştir.

Togar'da:

Bu beytin nihâyetteki fahriyye'ye girmesi lâzım gelirdi, fakat karışıklığa gelerek buraya gelmiştir...

(13) Adam kendisini medh eyleyeceği zaman yorgunluğa filân i'tibâr eylemiyor.

Togar'da:

İnsan kendisini medhedeceği zaman yorgunluk falan dleniyor.

(14) Kendimizi küçük göstermek istediğimize haml olunmaya, Ehibbânın verdiği sıfattır.

Togar'da:

Yaşımızı küçültmek istediğimizden değil. Ahbablarımızın verdiği sıfattır.

(15) Kemâl-i acimizden me'mûl değil ise de işbu beyt-i fârisî âcizâne çîre-i dest-i mehâremizdir. Bu şerh vâki' olan birkaç istifsâr üzerine yazılmışdır.

Togar'da:

Kemal-i acimizden me'mûl değil ise de beyt-i Farisi dahi kendi eserimiz. Vâki olan birkaç istifsâr böyle bir şerhe lûzüm göstermiştir.

“Terkib-i Bend”e Zeyl*

Melahat,

Terkib-i Bend’i istedin ben de yazdım, fakat hiç birisini tanımadığın çocuklar hakkında yazılan bu manzumeleri daha iyi anlamın için ismi geçen ve tavsif edilenlerin ufak birer tasvirlerini yapıyorum.

Mehpâre: Darülfünun Felsefe Fakültesinde ve Yüksek Muallim Mektebindedir. Erenköy’den mezundur. Harikulâde denilecek derecede iyi bir kızdır. İyiliği, fenalığı bilmediğinden değil; onu yapmadığındandır. Hayırhahlığı nihâyetsizdir. Bütün arkadaşları ona “bizim melek-i siyânemiz” derler... Benim tatildeki perişan ahvâlimi görerek “Ben senin ablan olacağım, sen de benim her sözümü dinleyeceksin” dedi. Bana birçok nasihatler etti, ama tabii bende adam olmak kabiliyeti olmadığından...

Nâhid: Darülfünun Felsefe Fakültesindedir, Gelenbevizâdelerden ve benim uzaktan akrabamdır. Şimdiye kadar hiç bir erkte bile tesadüf etmediğim müthiş bir zekâsı vardır... Benim çok iyi arkadaşımı... Malûmun olduğu vechile sonra en büyük düşmanım oldu... Fakat ben onun düşmanı bir türlü olamadım... Olamıyorum. Olamıyacağım...

Sa’diye: Felsefe Fakültesi’nde ve Yüksek Muallim Mektebinde idi. Şimdi Fransa’da felsefe tahsil ediyor. Mehpâre kadar iyi ve çok güzel bir kızdır. Benim ablam olmak istemiş ve Mehpâre ile beraber beni adam etmek için bir hayli uğraşmıştı. Hâlâ da mektuplarında bana öyle güzel abla nasihatları verir ki!..

* Bu “zeyl” yalnız Togar nüshasında vardır.

Belkîs: Eczacı Mektebindedir. Nâhid'in gayet iyi arkadaşıdır. Benim de fevkâlâde iyi arkadaşımıdır. Bütün dertlerimi sonuna kadar dinler, benim için çok uğraşır... Zavallı kız iki cami arasında kalmış bînamaz gibidir... Hâlâ daha Nâhid'e söylemek istediğim şeyleri buna yazarım, o da bana acıdığından gidip anlatır... Bari bir faydası olsa!..

Münevver: Darülfünunun Fizik Fakültesinde ve Yüksek Muallim Mektebindedir. Bütün yukarıda ismi geçen arkadaşları gibi Erenköyünden mezundur. Sâkin, çalışkan, çok temiz kalpli ve saf bir kızcağızdır, müthiş kuvvetlidir. Bazan güreş ederdik de nefes aldırmadan bizi yere yuvarlardı.

Ulviye: Bu sene Darülfünun Tabiat Fakültesini ikmal eden fevkâlâde güzel bir kızdır. İsmi geçecek olan Nihal buna âşık olmuş, fakat Ekrem Reşid'le ben bir punduna getirerek daha evvel ahabab olmuştuk. Ben tabîi iki üç gün sonra çekilip evime gitmiş ve Ekrem Reşid'i Ulviye ile Nihal'i de hiddetleri ile yalnız bırakmıştım...

Pertev: Yüksek Muallim Mektebinde ve Edebiyat Fakültesindedir. Mehpâre'nin erkek olan bir numunesidir... Dünyada bu kadar iyi kalpli, sevimli bir çocuk bulunması melhuz değildir... Ehemmiyetsiz ve kıyınetsiz Sabahaddin'e, çocuk addedilen Sabahaddin'e ehemmiyet veren ve ondan birçok şeyler bekleyen, onun ilerde birçok şeyler olacağını ümid ve tekrar eden bir adamdır.

Hüseyin Nihal: Aynı mektep ve aynı fakülteden sevgili bir çocuktur. Haşin, sert görünüşü altında altın gibi bir kalbi ve ismi gibi kadın olan bir ruhu vardır... Müthiş Türkçüdür. Kendisine mektepte bu hasletinden dolayı hep "Oğuz Beyi" derdik. Âşık olmayı budalalık telakki eder, fakat âşık olmaktan hiç geri kalmaz...

Orhan: Yüksek Muallim Mektebinde ve Edebiyat Fakültesindedir. Bir zamanlar fevkalâde güzel şiirler yazardı. Sonra birçok ruhî buhranlarla bunu bıraktı. Şimdi Türk edebiyatı tarihine çalışıyor. Zekâsı emsalsiz, ağır, esrarengiz, kendisini bütün hayatta dört beş kişiden ma'adasına hakiki hüviyetiyle göstermeyen bir çocuktur... Çok malûmatlı ve çok dürüsttür.

Ekrem Reşid: Edebiyat Fakültesindedir. Adana, Sivas ve bir-

çok liseleri dolaşmıştır. Hayat vesair mecmualarda şiirleri vardır. Vasat zekâlı, santimantal, kadınlara fazla mütemâyil bir çocuktur. Beni ilk zamanlarda istihfaf ederdi. Ben de alay için bunları o zaman yazmıştım. Fakat sonraları müthiş sarsıldı... Edebiyat meselelerinde benim saçma fikirlerimi peygamber nasihatı gibi bilâkayd ü şart kabul ederdi... Beni tamamiyle anlamak için bir hayli uğraşmış, kafasını yormuş, sonra bunun imkânsız olduğunu görerek beni olduğum gibi kabul etmişti.

Münir: Hukuk Fakültesi son sınıfında, Feyz-i Atide muallim, Yüksek Muallim Mektebinde kütüphane memuru olan bir gençtir. İyi kalpli, temiz olmakla beraber beni fazla hırpalardı... Ben senin ağabeyinim dedi, ben de kabul ettim. Fakat benim kâbil-i islah olmadığımı görerek fena halde kızdı... Hep beni üzecek şeyler yaptı...Ama ayrılırken trene kadar gelerek bana tekrar birçok nahisatler vermekten de farig olmadı. Bilhassa Darülfünun'da benim için çalışacağını, "onun" kalbini yumuşatmak belki imkân dahilinde olduğunu da söyledi ki...

Tahsin: Edebiyat Fakültesindedir. Eski edebiyatı gayet mükemmel bilen, bir çok gazete ve mecmualarda "Dermend" imzasile tarz-ı atik şiirler yazan candan bir çocuktur... Vakit gazetesinin heyet-i tahririyesinde. Emsâlsiz surette güzel ve tatlı rakı içer. "Topluğne" imzasile yazan Şeyh Nureddin, bu Tahsin, Reşad Nuri, Vâlâ Nureddin ve ben beraberce içki âlemleri yaptık ki burada bir kere olsun yadetmeden yapamadım... "Darülfünun Hukuk Fakültesi'nde Neşvet isminde bir kıza âşıkım" diye kendisini takdim ettiğinden esassız olan bu aşk Terkib-i Bend'de istihza mevzuu olmuştur.

Terkib-i Bend'in resimsiz ilâvesidir.

Sabahaddin Ali

MESNEVÎ

*Bu izhâr-ı iğbirâr
ve bir nebze ahvâl-i şâir-i itibârdır*

Ey yâr-ı kadîm-i bî-mürüvvet
Senden edeyim biraz şikâyet

Reddetmek için aratma hiç lâf
Yok sende birazcık olsun insâf

Sen bizden utanma mektubun kes
Biz bekler iken gârib ü bîkes

Yaz sonra da bir buçuk sahife
Envâ'-ı bahâne vü lâtife

Benden yana bakma hiç kusûra
Ben burada yabancıyım şuûra

Ünsiyyet edince Avrupa'yla
Sarhoşluğa başladım birayla

Deryâ gibi raksa rağbet ettim
Kızlarla temâsa rağbet ettim

Bir bar köşesinde postumuz var
Birkaç sarı saçlı dostumuz var

*Bu tahattur-ı hayât-ı pür-ahenk
ve tezekkür-i çegâne-i çenktir*

Daldıksa da böyle nev-hayâta
Sed çekmedik eski hatırâta

Gitmez gözümüzden eski demler
Sâzıyla sözüyle bezm-i cemler

Bir yanda şerâb ü mey dururdu
Bir yanda kemân ü ney vururdu

Canlar bu tarafta nûş ederdi
Sazlar o tarafta cûş ederdi

Bin şem'a yakardı neşveden cev
Âteş gibi başlayınca peşrev

En neş'eli çeşmi kan kılardı
Hey hey o ne dertli şarkılardı

Gözler dikilip kalırdı hâke
Başlarsa kemençe suzinâke

Bîsûd idi zapt-ı eşke ikdâm
Sel gibi hurûş edince hüzzâm

Girdikte terâneler hicâze
Başlardı gönüller ihtizâze

Bir kâm idi bî-vefa hayattan
Nısfıyye figân ederdi şattan

Bir haz yayılırdı kalb-i zâre
Sazlar koyulunca karcığâre

Yükseldi mi nağme-i ferahnâk
Şevkinden olurdu sîneler çâk

Aşk ile ederken âlem efgân
Bir bahse zemin olurdu cânân

*Bu galeyân-ı aşk ü sevda
ve bir yanık nevâdır*

Cânân yine düştü kalb ü hûşe
Tâb kalmadı başka nâme gûşe

Bahset bana şimdi Mustafa sen
Yalnız o nigâr-ı zulm-eserden

Düşmüş o civâna semt-i râhın
Duydun mu rivâyetin o mâhın

Gezdinse civâr-ı Üsküdar'ı
Hisseylemedin mi bûy-ı yârı

Ol şûh-ı lâtif ü bî-bedelde
Hışmı nîgehinde tîgi elde

Her baktığını helâk eden bir
Keştî-i derûnu çâk eden bir

Ummâna tesadüf eyledin mi
Cânâna tesadüf eyledin mi

Gördün mü o mehlikâyı ey dost
Anmaz mı bu bî-nevâyı ey dost

Mecnûnuna iğbirârı çok mu
"Yârin bize bir selâmı yok mu"

Gel gördü isen o nevnihâli
Şerh et ona bendeki bu hâli

Sevdâ-zede oldu kalb-i zârım
Şerh et ona hal-i bî-kararım

Şerh et ona iptilâ-yı rûhu
Şerh et ona mestî-i sabûhu

Gönlüm ki bir aşka müptelâdır
Şerh et ona aşk bir belâdır

Şerh et ona çoktur ıstırâbı
Şerh et sitem olmasın cevâbı

*Bu bir tarikle istida-i divân-ı Galip
ve bilhassa nazar-ı dikkatli câlibdir*

Gönlüm yine zübde-i sebûdur
Lâkin sebebi o mah-rûdur

Bir gün bile geçmiyor elemsiz
Bilmem yaşanır mı burda demsiz

Hem dem mütekarrib-i fenâyım
Mihnet-keş-i günc-i inzivâyım

Yalnız burada benimle hem-hâl
Mey bir de Fuzulî-i elem-hâl

Gam ceyşi bana edende savlet
Birkaç gazel eylenir kıraet

Ağalar bana gâh hayâl-i Leyli
Mecnûn beni gâh eder tesellî

Bir demdi ki Galib-i sühan-kâr
Olmuştu dahi benimle hem-bâr

Çün şimdi o yâr-i gâre dûrum
Bi-şüphe melûl ü bî-huzûrum

Düştüm yine hüsne iştiyâke
Yok takatim aşktan mezâke

Ey Mustafa etmeyip hiç ihmâl
Derhal bana bir haber et isâl

*Bu bir fahriye-i bâlâ-pervaz
ve hudâ-yı lemyezele duâ vü niyâzdır*

Destimde kalem bir ejderhâdır
Çün sâhibi sâhib-i dehâdır

Mazi ile azken iştigâli
Nazmetti bu şi'r-i hoş meâli

Çok görmeyin andaki hatâmı
Başlandığı gündedir hitâmı

Küffâr ile şebb ü rûzum
Lâkin yine zindedir arûzum

Tenzîlime etmeyip tenezzül
İnsâf ile eyleyin tahayyül

Hurşîd-i cedîd-i hâverim ben
Mağrib ile de berâberim ben

Âsârı da zaptedince nûrum
Bir bir sönecek meşâil-i Rûm

Encüm çekilip birer kenâre
Benden edecekler istinâre

Hürmetle nigâh edin uzaktan
Bir mevhibedir bu zât-ı halktan

Bahşetti bana fezâ-i dûru
Bir kıldı tevazûu gurûru

Yok şükrüne çünkü bende takat
Elhamd o hudâyâ hamd-i bîhad

*Bu hâtîme-i kelâm
ve ehîbbâyâ kısaca selâmdır.*

Ummân-ı hâyale daldı hâmem
Bir hayli mutavvel oldu nâmem

Kestim hele burda ben kelâmı
Ahbaplara bolca tut selâmı

Ey Mustafacık senin de mahsûs
Çeşmân-ı lâtifin eylerim bûs

Mektubu unutma gâh ü bî-gâh
Her işte muinin olsun Allah

(Yeni A dergisi, Mart 1973)

ŞARKI (I)

Akrânın içre şöyle bülend eyleriz seni
Her yerde her sebeble pesend eyleriz seni
Zannetme ki esîr-i kemend eyleriz seni
Bir gün gelir ki sabrile bend eyleriz seni

Ahû misâl böyle firâr eylesen de sen
Bizden kaçıp da elleri yâr eylesen de sen
Hem-bezm-i aşkın olmağa âr eylesen de sen
Bir gün gelir ki sabrile bendeyleriz seni

(Yeni A, Nisan 1974)

ŞARKI (II)

Her ne dem manzûrum ol Nâhîd olur
Bezm-gâh-ı dilde yevm-i îd olur
Sîne âteş çeşm pür-ümmid olur
Bezm-gâh-ı dilde yevm-i îd olur

İnkıyâd etmez kamu matleblere
Rûzımız eyler tebeddül şeblere
Yâdı geldikçe o şûhun leblere
Bezm-gâh-ı dilde yevm-i îd olur

(Yeni A, Nisan 1974)

ŞARKI (III)

Gönülde seyl-i elem seddi bendi aşmıştır
Gözüm tahavvül-i yârı görünce şaşmıştır
Likâ-yı bâkir-i mâha çamur bulaşmıştır
Ne cilvedir ki bu yârim yabancılaştır

O eskiden beridir gerçi hep o âfet idi
Fakat şîârı faziletlerle ülfet idi
Onun bu hâleti hem başka bir letâfet idi
Ne cilvedir ki bu yârim yabancılaştır

Eser mi kalmadı bilmem ki hiç zekâsından
Ki yüz çevirdi bu Mecnûn-ı binevâsından
Hicâb eder gönül artık bu ibtilâsından
Ne cilvedir ki bu yârim yabancılaştır

(Yeni A, Nisan 1974)

ŞARKI (IV)

Geçer pîş-i hayâlimden hayâtım âba baktıkça
 Seni yâd eylerim âba düşen mehtâba baktıkça
 Belâ-yı ibtilâyı anlarım girdâba baktıkça
 Seni yâd eylerim âba düşen mehtâba baktıkça ,

Elin 'atşın eder teskin benim bağrım yakar sular
 Senin tek bi-vefâdır durmadan lâkayd akar sular
 Bana çeşmin gibi muzlim nazarlarla bakar sular
 Seni yâd eylerim âba düşen mehtâba baktıkça

' (Yeni A, Nisan 1974)

DAUSSILA

Pertev ve şürekâsına

Bugün de Potsdam'dan süzerken Potsdam'ı,
Yaktı yine içimi kimsesizliğin gamı.
Gözlerim inhinâsız uzayan caddelerde,
Dedim: Bu soğuk şehir nerde, İstanbul nerde?..
Ve istedim birazcık size de dert yanmağı,
Hayâlen memlekete doğru bir uzanmağı...

Burda her şey: Şehirler ve insanlar nursuzdur;
Alamanlar, âdeta besili bir domuzdur.
Sokaklar saatlerce uzanır bükülmeden
Alamanlar dolaşır üzerinde gülmeden...

Burda tebessümün de günü, saati vardır;
Dükânlar hep bir çeşit, evler hep bir karâdır...
Gerçi bizim evlerden temizse de sokaklar,
Süslese de muhteşem meydanlarını taklar;
Ne yıkık surlar gibi bu şehrin bir süsü var
Ne de –ah sormayınız– ne de bir köprüsü var...
Köprü– bende bulmuştu serserinin hâsını,
Şimdi hatırlamaz mı eski âşinâsını?..
İlk ışık belirmeden karşıki tepelerde,
Az mı gözümü açtım ıslak kanepelerde?..
Yorgundum, uykusuzdum, paraca tamtakırdım...
Ben orda bir simide bir ceket bırakırdım...*
Gezerdim Samatya'da, Langa'da, Etyemez'de...
Çoktu tel örgüleri tırmanarak girdiğim,
Uykuyu kimsesiz bir bahçede kestirdiğim...
Fakat yine herkese neşeli görünürdüm,
Çünkü hürdüm, uçan kuşlardan daha hürdüm...

* Nâzım-ı tahrir bu vak'adan sonra on beş gün kadar yelek üzerine palto giyerek dolaşmıştı.

Köprü gerçi soğuktur, yattığım duba katı...
 Bana bunlar hoş gelir... Size verdim rahatı...
 Ey Langa bostanında gecelediğim demler...
 Ve, ey şimdi gâvurca hecelediğim demler...

İçim büsbütün sızlar hatırlarsam Yozgat'ı:
 Damağımdadır içki âlemlerinin tadı...
 Soğuk yüzümü yakar, kar dizboyu olurdu;
 Yine gözümde tüten imamsuyu olurdu...
 Sürüklerdim yampiri sokaklarda mesleri;***
 Meyhanede okurdum yazdığım nefesleri...
 İstemezdim odamda oturup sıkılmağı,
 Âdet ettim her gece sokakta yıkılmağı,
 –Bu cesareti yalnız insana rakı verir.–
 Kendini sıcak, kara şöyle bırakıverir,
 Kar üstümü örterken ben orda gecelerdim,
 Ne de ılık bu akşam yattığım yatak derdim.

Bu hâtıralar artık benden uzaklaşıyor,
 Deli gönül, muntazam bir vücudu taşıyor...
 Bir zamanlar bir pula satarken kâinâtı,
 Kendi elimle ittim bu kaygısız hayâtı...
 Gitmeğe alışmışken ben herkesin dikine,
 Enayi gibi geldim Frenk memâlikine,

Taşıyın şimdi benim gibi avanakları
 Ey birbirinden nursuz Potsdam sokakları.

Potsdam, 22.12.28
 (Milliyet Sanat, 1.4.1977)

** Fakir, Yozgat'ta iken şiddet-i şitâ dolayısıyla mest ve lastik giyer, fakat arasıra lastikleri çamurda terkedip sadece mest ile dolaşırdı.

RÜZGÂR

Esme rüzgâr, esme rüzgâr
 Alnını yalayıp gitme.
 Kafamda gene yangın var,
 Alevlerimi dağıtma.

Boşa harcama hızını,
 Çalma dalların sazını,
 Işıklı ayın yüzünü
 Kara bulutla kapatma.

Toprağa değdikçe yanıp,
 Düz ovalarda fır dönüp,
 Yüce dağlarda şahlanıp
 Çukur derelerde yatma.

Dağdan düşen sel gibiyim,
 Karla yüklü dal gibiyim
 Kurumuş gazal gibiyim
 Beni dört bir yana atma.

Sen deli, efkârım deli,
 İkimiz şaşırдық yolu,
 Viranda baykuş misali
 Ötme deli rüzgâr, ötme.

(11.2.1946, Ankara)

Notlar

Pertev Naili Boratav

“Terkib-i Bend“in bütünü ile, Mustafa Seyit (Sütüven)e “mek-tup“ olarak Almanya’dan gönderilmiş olan “Mesnevî“ başlıklı şiiri Asım Bezirci *Yeni A* dergisinde (sayı 12, Mart 1973) yayınladı. Bu iki şiiri Sabahattin Ali, Sinop hapisanesinde yatarken, o sıralarda Sinop’ta öğretmen olarak bulunan Haşim Nezihi Okay’a vermiş. Asım Bezirci de 1973’te Okay’dan alıp yayınlamıştır. “Terkib-i Bend“i yazmaya, Sabahattin, 1928 yazında İstanbul’da başlamış; iki bendini Almanya’da tamamlamıştır. Bir nüshasını, “Pertev ve şürekâsına“ ithafiyle Almanya’dan bana göndermişti. “Terkib-i Bend“i, Haşim Nezihi Okay’ın nüshasından lâtin alfabesine çevirilirken ve basılırken meydana gelen yanlışları düzelterek, ve benim nüshamdaki “mutâli’ine“ başlıklı önsöz ile dipnotlarını da ekleyerek burada yeniden yayınlıyorum.

Öteki şiirlere gelince; Bunlardan sekizi Sabahattin Ali’nin şiirlerini içeren *Değirmen–Dağlar ve Rüzgâr* (“Varlık“ basımı 1965; “Bilgi“ basımı, 1973) cildinde yer almıştır; buraya, yalnız o kitaba girmeyenleri, yani aşağıdaki listede 8 ve 10 numaralarla gösterilenleri koydum. Deftere şiirler, Sabahattin Ali’nin el yazısıyla, yazıldıkları yerler ve bir bölümünün, ayıyla günüyle yazılış tarihleri belirtilerek geçirilmiş. Bu bakımdan, aşağıya, defterdeki şiirlerin, sadece başlıkları ile bu tamamlayıcı bilgileri kapsayan bir listesini koymayı yararlı gördüm:

1. “Yat ve Uyu“, 31 Mart 1928, Yozgat.
2. “Ebedî“, 17 Ağustos 1928. (İstanbul’da yazılmış olmalı).
3. “Hayat: Bedbin“, 3 Mart 1928, Yozgat.

4. "Hayat: Mefkûreci", 5 Mart 1928, Yozgat
5. "Hayat: Ben", (Yazıldığı yer ve tarih belirtilmemiş.)
6. "Babam için", 12 Kasım 1926. (İstanbul'da yazılmış olmalı.)
7. "Terkib-i Bend"den iki bend, Eylül 1928, İstanbul.
8. "Şarkı", ("Bezmgâh-ı dilde yevm-i îd olur" nakaratlı), Temmuz 1928, İstanbul.
9. "Kudurmak", Eylül 1928, İstanbul
10. "Kıt'a" ("Kalbinde yerin makam buldu" diye başlar; "Ablaya mektub"un "Sonsöz"ü.) 24 Ekim 1928, İstanbul.

Yeni A dergisinde (sayı 12, Mart 1973), biri Asım Bezirci'nin, biri de imzasız olmak üzere, "Terkib-i Bend" ile "Mesnevi" üzerine açıklamalar yer alır; bu arada şiirlerde adları geçenlerin kimlikleri de saptanmıştır. Bunlar içinde düzeltilmesi gereken bir tanesine değineceğim: "Terkib-i Bend"de adı geçen Ekrem Reşit, müzisyen Ekrem Reşit Rey değil, o tarihlerde Edebiyat Fakültesinin Edebiyat Bölümünden arkadaşımız Antalyalı Ekrem Reşit'tir.* Fakülteyi bitirdikten sonra bir süre Antalya Lisesinde edebiyat öğretmenliği yapmış, sonra -yanılmıyorsam- aynı lisenin müdürlüğünde bulunmuş, daha sonra da İstanbul'da öğretmenlik görevini sürdürmüştür.

Aynı dergideki imzasız açıklamada, Sabahattin Ali'nin biyografyasıyla ilgili bir yanlış daha var, onu da düzelteyim: Yazıda, Sabahattin 1928 yazında Yozgat'tan İstanbul'a geldikten sonra "kısa bir süre Yüksek Muallim Mektebinde ve bu Okula bağlı olarak Edebiyat Fakültesinde okudu" deniyor. Gerçekte o, ne Yüksek Muallim Mektebinin, ne de Edebiyat Fakültesinin öğrencisi olmuştur. Yüksek Muallim Mektebine sadece oradaki arkadaşlarını görmeye gelirdi. Tatil aylarında memleketlerine gitmiş öğrencilerden boşalmış yataklar bulunduğu için, kimi geceler geç vakit Erenköy'deki akrabalarına dönmek külfetine katlanmamak için "kaçak misafir" olarak okulda gecelediği de olurdu. Gerçi, Asım Bezirci, daha sonra Sabahattin Ali üzerine yayınladığı inceleme kitabında bu yanlışla katılmamış, ama onun "bir süre Yüksek Muallim Mektebinde kaldı" ibaresi de pek açık olmadığı için, bu noktanın aydınlanması yerinde olur diye düşündüm.

* Asım Bezirci bu bilgiyi Bilgi basımında düzeltmiştir. (A.Ö)

Sabahattin Ali'nin "Terkib-i Bend" risalesine eklediği, şaka yollu ve eski üslûpla yazılmış "vakfiyye'sinde "Bozdoğan Kemerli kurbünde Zeyneb Hatun Medresesi nâm Manastırhâne" diye nitelendirilmiş olan yapı, *Yeni A* dergisinde, "o zamanki Edebiyat Fakültesi binası" diye açıklanıyor. Sonradan yanan ve arsasına bugünkü Edebiyat ve Fen Fakülteleri yapılan bu eski Zeyneb Hanım konağı o tarihlerde, alt katında Fen Fakültesini, üst katında da Yüksek Muallim Mektebini barındırıyordu. Okulun kütüphanesi, müdürlük ve sekreterlik büroları ile erkek öğrencilerin yatakhaneleri orda bulunuyordu. Akşam saatlerinde pedagoji ve yabancı dil dersleri aynı binada verilirdi. Sonradan, yanılmıyorsam 1929 yılında, daha önceleri Şehzadebaşı'nda bir binadaki yurttan barındırılan kız öğrencilerin yatakhaneleri de Zeyneb Hanım Konağına taşındı. Yüksek Muallim Mektebine "Manastırhâne" adını takan, arkadaşımız Mehpare (Taşduman) idi.

Sabahattin Ali'nin bende kalmış başka kâğıtlarından edindiğim, belge değerinde birkaç bilgi kırıntısı daha var; bir bölümü, *Değirmen-Dağlar ve Rüzgâr* cildinde yayınlanmış, (yukarda sözü geçenler dışında) birkaç şiirinin yazılış tarihlerine ilişkindir. Bu şiirlerin benim dosyamdaki metinlerinin kimisi Sabahattin'in, kimisi de benim el yazımızla yazılmıştır.

1. "Eskisi Gibi", Adana 13 Şubat 1932. (Benim yazımla.) 1932 yılının şubat sömestr tatilinde –benim İstanbul üniversitesinde asistan bulunduğum dönemde– Edebiyat Fakültesinden bir grup öğrenci ve görevli ile, başımızda coğrafya profesörü Hâmit Sadi bey olmak üzere, Konya-Adana gezisine çıkmıştık. O tarihlerde Konya'da öğretmen bulunan Sabahattin Ali de bize katılarak Adana'ya gelmişti. Bu şiir, sandığıma göre, o sırada henüz yayınlanmamıştı ve 1931 yılının sonlarına doğru yazılmış olmalıdır; ben şiiri kendisinden Adana'da yazıp almış olmalıyım. *Değirmen-Dağlar ve Rüzgâr*'ın "Varlık" basımında (s. 303) şiir 1931 tarihiyle kayıtlıdır, bu, şiirin yazılış tarihidir.

2. "Eşkîya Şiirleri 2: Hapishane Şarkısı," Konya, 5.9.1932, (Kendi el yazısı ile.) Bu şiir, *Değirmen-Dağlar ve Rüzgâr*'ın "Varlık" basımında (s. 271) 1932 tarihlidir ve "Hapishane Şarkısı, 1" başlığını taşır. Asım Bezirci'nin incelemesinin biyografya bölümünde Sabahattin Ali'nin Konya'da 26 Aralık 1932'de tutuklan-

dığı bildiriliyor. Benim dosyamdaki şiir metni, şairin kendi el yazısı ile yazılmış ve tarihlenmiştir. Şiirin adı "Hapishane Şarkısı" olduğuna göre, eğer Bezirci'nin verdiği tutuklanma tarihi doğru ise, şiirin, Aydın Hapishanesinin bir anısı olarak, ama çok sonra, Konya'da tutuklanmadan dört ay kadar önce yazılmış olduğu sonucu çıkarılabilir. Şunu da ekleyeyim: Benim dosyamdaki metinde bu şiire, bir dizinin ikincisi olduğunu göstermek amacıyla, şair, "Eşkıya Şiirleri 2" başlığından sonra "Hapishane Şarkısı" adını koymuştur. Şiirlerini derleyen kitapta ise, ilk tasarısından vazgeçmiş ve tutukluluk günlerinden esinlendiği şiirler dizisine sadece "Hapishane Şarkısı" adını verip onları numaralamakla yetinmiştir. Bu şiirler dizisinin son aldığı biçiminde 1 numaralı şarkının, "Eşkıya Şiirleri" dizisinde 2 numarayı taşımasından, ilk tasarıya göre "Kız Kaçıran" başlıklı şiirin (*Değirmen-Dağlar ve Rüzgâr*, "Varlık" basımı, s. 283; 1932 tarihli) "Eşkıya Şiirleri" dizisinin birinci şiiri olarak tasarlanmış olduğu düşünülebilir.

3. "Hapishane Şarkısı 2", Konya Hapishanesi, 7.2.1933 (Benim yazımla.) ("Varlık" basımı, s. 273.)

4. "Hapishane Şarkısı 3", Konya Hapishanesi, 26.2.1933 Kendi el yazısı ile, ("Varlık" basımı, s. 275.)

5. "Hapishane Şarkısı 4", Konya Hapishanesi, 1933 (ayrı ve günü yazılmamış.) Kendi el yazısı ile ("Varlık" basımı, s. 277.)

6. "Servi", Konya Hapishanesi. (Tarihi silinmiş.) Kendi el yazısı ile. ("Varlık" basımı, s. 264.)

7. "Hapishane Şarkısı 5", Sinop Hapishanesi, Mayıs 1933. Kendi el yazısı ile. ("Varlık" basımı, s. 279.)

8. "İstek", 14.5.1933. Yeri belirtilmemiş. Kâğıdı, bundan önceki şiirin kâğıdı ile aynı olduğu ve mayıs ayında yazıldığı düşünülmürse, Sinop'ta yazılmış olmalı. ("Varlık" basımı, s. 265.)

9. "Bir Doğum Günü İçin", Ankara, tarihsiz. Kendi el yazısı ile. ("Varlık" basımı, s. 305; burada 1933 tarihiyle.)

Sabahattin Ali'nin *Dağlar ve Rüzgâr, Kurbağanın Serenadı* ve *Öteki Şiirler*'i bir arada.

*Başın öne eğilmesin,
Aldırma gönül, aldırma;
Ağladığın duyulmasın,
Aldırma gönül, aldırma...*

*Dışarda deli dalgalar
Gelip duvarları yalar;
Seni bu sesler oyalar,
Aldırma gönül, aldırma...*

*Görmesen bile denizi,
Yukarıya çevir gözü:
Deniz gibidir gökyüzü;
Aldırma gönül, aldırma...*

ISBN 978-975-363-901-5

12 TL

9 789753 639019